[2]

Otcům Tovaryšstva v Římě

FR. XAVERSKÝ (1506–1552)

Goa, 18. září 1542

Jsme už pátý měsíc v Goa, hlavním městě Indie. Město je to krásné, korunované velkou katedrálou a téměř zcela obydlené křesťany. Početná dómská kapitula, františkánský klášter s mnoha řádovými bratřími a četné další kostely vtiskují městu křesťanský ráz. Musíme vyslovit dík Bohu, našemu Pánu, že jméno Kristovo září i v tak vzdálené zemi, uprostřed pohanů.

Mozambik je vzdálen od Indie asi 900 mil a plavba po moři trvala přes dva měsíce. V důsledku nepříznivého ročního období jsme museli zanechat na ostrově mnoho těžce nemocných a guvernér mě prosil, aby tam někteří z nás zůstali a pečovali o ně. Tak zůstali Misser Paolo a Mansilhas nejdříve v Mozambiku, zatímco já jsem doprovázel guvernéra; jeho vlastní zdraví si vyžadovalo péči a já jsem se od něj nechtěl odloučit, abych mu mohl v pravou chvíli udělit potřebné svátosti, kdyby se jeho stav zhoršil.

Několik dnů jsme se zdrželi v Malindi, přístavním městě, které je osídleno s námi spřátelenými mohamedány. Usazují se tam občas na delší čas portugalští obchodníci a když zde umřou, jsou uloženi do zvláštních hrobů, které se odlišují od ostatních hrobů svými kříži. V blízkosti města postavili Portugalci mohutný, zlatem se třpytící kříž. Při tomto pohledu mě naplnila převeliká radost, že se zde mohla ukázat všemohoucnost kříže a uprostřed mohamedánského světa vztyčit své vítězné znamení…

Po našem odjezdu z Malindi jsme udělali ještě mezipřistání v Sokotře; je to malý ostrov o rozloze asi sto mil. Země je chudá a pustá; nemůže dát ani obilí, ani rýži, hrách, víno nebo jiné plodiny. Celý ostrov je od slunce jako spálený a jeho jediným výnosem jsou datle a něco dobytka; lidé se živí chlebem upečeným z datlí, mlékem a masem svých zvířat.

Obyvatelé jsou křesťané, ovšem spíše podle jména než ve skutečnosti; neboť jsou úplně nevzdělaní. Skoro nikdo neumí číst a psát, a proto nemají žádné historické znalosti. Ale jsou hrdí na svá křesťanská jména. Mají vlastní domy Boží s kříži a visacími lampami. V každé vesnici zastává jeden z nejstarších úřad faráře. Ovšem ani tito představení neumějí číst ani psát, nemají žádné knihy a umějí jen několik modliteb, které znají zpaměti; vůbec ale těmto modlitbám nerozumí, neboť formule jsou sestaveny v cizí řeči, myslím, že v chaldejštině. V modlitbách se vyskytuje často slovo *Aleluja.* Čtyřikrát denně se tito kněží odebírají do kostela, o půlnoci, při rozbřesku, odpoledne a k večeru. Zvony neznají, ale dávají lidem znamení k službě Boží dřevěnými řehtačkami, podobnými těm, jaké používáme my ve Svatém týdnu. Zvláštním způsobem je uctíván apoštol Tomáš, neboť lidé odvozují svůj původ od oněch křesťanů, které měl v této krajině obrátit svatý apoštol Tomáš. Pokřtěný zde není ale nikdo, protože představení nevědí vůbec nic o tom, co je křest. Proto jsem za svého pobytu na Sokotře pokřtil mnoho dětí, k velké radosti jejich rodičů. Mnoho rodičů přivádělo děti ochotně, ti dobří lidé nám přátelsky nabízeli to málo, co měli, aby se s námi podělili. Byli tak dobrosrdeční a pohostinní, že jsem se neodvážil odmítnout datle, které mi tak štědře přinášeli. Tento nárůdek mě neustále žádal, abych u nich zůstal, a slibovali mi, že by se všichni obyvatelé ostrova dobrovolně nechali pokřtít. Naléhal jsem proto na guvernéra, aby mne přece jen nechal v krajině, kde už žeň ukazuje zralé plody. Protože ale ostrov není chráněn žádnou portugalskou posádkou a je vystaven loupežným hordám mohamedánských Turků, obával se guvernér, že bych mohl být odvlečen jako otrok a nechtěl za žádných okolností souhlasit s mojí prosbou. Utěšoval mě, že najdu jiné křesťany, kterým budu stejně potřebný jako obyvatelům Sokotry; říkal, že tamti lidé[5] možná potřebují duchovní pomoc a podporu více a že tam budou mé síly lépe nasazeny a budu moci působit plodněji…

Tak jsme koncem února vypluli opět pod plachtami a dorazili 6. května do Goa. Denně očekávám společníky, jejichž lodě sem mají doplout během září. Bydlím v Goa v nemocnici a uděluji nemocným svátosti. Kromě toho by chtělo jít ke zpovědi tolik lidí, že bych měl práce nad hlavu, dokonce i kdybych byl v deseti kostelech současně. Jakmile jsem ráno navštívil a postaral se o nemocné, naslouchal jsem celé dopoledne zpovědím všech ostatních lidí. Odpoledne jsem navštěvoval zajaté, abych je nejprve vyučoval a později vyslechl jejich zpověď. Nato jsem šel do kostela Naší milé Paní, který leží blízko nemocnice; často se sešlo víc než tři sta lidí… Biskup z Goa[6] proto předepsal, aby se taková křesťanská vyučování zavedla také v ostatních kostelech: to se teď všude dělá. Celé město je vděčné za toto nařízení a dobro tím působené přesahuje veškeré očekávání. Pokud jsem bydlel v blízkosti nemocničního kostela, kázával jsem dopoledne o nedělích a svátcích všem lidem. Odpoledne jsem vyučoval domorodce křesťanské víře. Nával tady byl tak velký, že kostel mohl sotva to množství lidí pojmout… O nedělích jsem sloužil mši svatou vyloděným, jejichž azyl byl před branami města. Také tady jsem zpovídal a podával nemocným Tělo Páně. Přicházeli všichni bez výjimky, aby přijali svátosti; a když jednou vyslechli moje kázání, prokazovali mi všichni největší příchylnost.

Pan guvernér mne teď posílá do oblasti, kde se dá očekávat hodně obrácení. Toto území leží asi 200 mil od Goa a jmenuje se mys Komorin. Beru sebou tři domorodé kleriky z oné krajiny, dva z nich jsou již jáhny, třetí obdržel teprve nižší svěcení; rozumějí docela dobře portugalsky a přirozeně ovládají dokonale svou mateřštinu. Misser Paola a Mansilhase za mnou guvernér pošle, aby mne podporovali, jakmile dorazí do Goa… Prosím vroucně Boha, našeho Pána, aby na vaše přímluvy nevzpomínal na moje chyby a aby mi propůjčil bohaté milosti pro účinnou službu uprostřed onoho lidu.

Obtíže tak dlouhé plavby po moři, břemeno hříchů jiných, když už je člověku zatěžko unést své vlastní, neustálý styk s nevěřícími a to všechno v zemi stravované žárem slunce: takové zkoušky se musí stát pramenem útěchy a vnitřní radosti bez hranic a bez míry, když je přijmeme na sebe, aniž odvrátíme zrak od Boha! Tato myšlenka mne neopouští. Kdo neustále objímá kříž našeho Pána, ten také nalezne pokoj a štěstí v tomto životě zkoušek a bolestí; pro něho existuje jenom jediná smrt: utéci před křížem, nebo nebýt kříže hoden. Nebo je pro člověka, který už jednou poznal lásku Boží, ještě nějaká bolestiplnější smrt, než žít vzdálen od Krista, opustit ho, aby se hnal za vlastní vášní? Opravdu, žádný těžký kříž by nebyl srovnatelný s takovým neštěstím. Jak pokojný je však život, který se v každodenním umírání staví na odpor sobecké vůli, který nehledá vlastní prospěch a v naprosté odevzdanosti se poddává vůli Kristově.

Moji bratři, prosím vás pro lásku Boží, abyste mi podali podrobnou zprávu o všech spolubratřích našeho Tovaryšstva. Neodvažuji se doufat, že je ještě v tomto světě uvidím tváří v tvář, jak říká apoštol. Ale ať je mi dopřáno shledat se s nimi aspoň v duchu, to je prostřednictvím písemné zprávy… Svěřuji se do modlitby naší svaté Matky církve; na ní spočívá má veškerá důvěra, a já se svěřuji do modlitby jejích živých údů, k nimž patříte vy, bratři. Nechť nyní zvěstuje náš Pán Ježíš Kristus své svaté evangelium v zemi nevěřících skrze svého nepatrného služebníka… A poněvadž denně vidím, jak velký je nedostatek dělníků tady v Indii, jsem připraven po celý svůj život sloužit všem těm, kteří chtějí přijít, aby zde na nesmírné vinici Páně působili!

Končím s prosbou k Bohu, našemu Pánu, aby nás ve svém velkém slitování sjednotil jednou v lesku své slávy. K tomu cíli nás přece stvořil. Bůh nechť v nás v tomto životě rozhojní síly, abychom mu vždycky a všude se zápalem a horlivostí sloužili a naplnili podle jeho prozřetelnosti jeho svatou vůli.

V Kristu váš nepatrný bratr

František

Jak doufám, bude se s přispěním Boží dobroty během několika málo let významně zvyšovat počet křesťanů a díky pozdější práci žáků tohoto požehnaného domu se budou hranice svaté církve rozšiřovat.

V této zemi existuje mezi nevěřícími jedna skupina těch, kteří se nazývají brahmáni. Jsou podporováni všemi pohany. Tito pohanští kněží pečují o své chrámy, jsou nejprohnanějšími darebáky na světě a můžeme na jejich kastu právem použít verš žalmu: „Bože,… dej mi vyváznout… před člověkem záludným a podlým“ (*Ž* 42,1). Nemluví nikdy pravdu, ale lžou nejrafinovanějším způsobem a klamou ubohé, prosté a nevědomé lidi, když je šálí, že modly vyžadují ty a ony věci jako obětní dary, věci, které samozřejmě chtějí mít brahmáni sami pro sebe a potřebují je pro své ženy, děti a domy. Tak namlouvají lidem, že modly jedí, a tak mnozí lidé chodí před obědem a večeří, aby modlám obětovali peníze. Dvakrát denně konají brahmáni za radostného hlaholu bubnů své hostiny; avšak ubohé lidi nechávají ve víře, že se modly chystají k jídlu. Když se jim něčeho nedostává, řeknou brahmáni lidem, že jsou modly nanejvýš rozhněvané, že nedostaly, co prostřednictvím brahmánů požadovaly; a pokud nebudou tyto věci co nejdřív přineseny, ať se mají na pozoru, neboť modly by seslaly na lidi nemoc, smrt a zlé duchy do jejich chýší. A protože ubozí lidé těmto výhrůžkám věří a obávají se pomsty bohů, přinesou, co brahmáni požadují.

Tito brahmáni mají jen zdánlivé vzdělání. Avšak co jim schází na vzdělání, to nahrazují vychytralostí a záludností. Přirozeně pozorovali s nejvyšší nelibostí mou neustálou námahu, zveřejnit jejich podvody. Když však byli se mnou o samotě, sami přiznávali, jakým způsobem podvádí lidi; pod pečetí mlčenlivosti mi objasnili, že modly pro ně znamenají jediný zdroj příjmů a díky vylhaným pohádkám, které si vymysleli, jim ten příjem poskytují. Tito modloslužební kněží se mlčky shodují v tom, že já toho vím více než oni všichni dohromady. Proto za mnou posílají posly a jsou velmi pobouřeni, když odmítnu jejich dary. Chtějí mne samozřejmě pohnout k tomu, abych je neprozradil; pokoušejí se propůjčit tomuto přání dojem, že oni dobře vědí o existenci jen jednoho Boha a že právě jej chtějí za mne prosit. Abych ukončil tyto pletichy, vyložil jsem jim ve vší tichosti, co si myslím. Ubohým lidem, kteří poslouchají brahmány z pouhého strachu, jsem však jejich podvod, šalbu a klam odhalil, jak jen jsem uměl; a mnozí důvěřují mým slovům, opouštějí službu ďáblu a stávají se křesťany. Kdyby tomu brahmáni nestáli v cestě, obrátili by se všichni pohané na naši víru.

Pohanští domorodci tohoto pásu země jsou zcela nepoučení, ale velmi dobře vyučení ve zlém. Během celé doby, co jsem v této krajině byl misionářem, obrátil se jen jeden jediný brahmán ke Kristu! Je to svobodný muž, velmi dobrý člověk; teď si vzal za úkol vyučovat děti v základech křesťanského učení.

Chrámy model se nazývají pagody. Na mých cestách od jedné křesťanské vesnice ke druhé jsem na mnohé z těchto pagod narazil. Jednoho dne jsem přišel k jedné veliké, kterou obývalo 200 brahmánů. Tito projevili přání mě vidět. V průběhu naší rozmluvy jsem jim, mezi jiným, položil otázku, jaká přikázání obdrželi od svých bohů a bůžků, aby došli blaženosti? Dlouhou dobu za velikého rozruchu si mezi sebou šeptali, aby se poradili, jak by mi měli odpovědět; konečně pověřili jednoho z nejstarších – byl starý už hodně přes osmdesát let – aby se mnou mluvil; na to mne stařec vyzval, abych mluvil první a řekl, co Bůh poroučí křesťanům, aby činili; ale já jsem nepřistoupil na jeho ubohou lest a trval jsem na tom, že on musí mluvit přede mnou. Tu byl donucen doznat svou neschopnost. Dal mi odpověď, že jejich bohové přikazují těm, kdo k nim chtějí dojít, dvojí. Zaprvé nesmí nikdo z nich zabít krávu (poněvadž bohové jsou vzýváni pod její podobou) a zadruhé, že se musí brahmánům, jako strážcům pagod, obětovat almužny. Tato odpověď mnou otřásla, když jsem viděl takovou násilnou moc zlého nepřítele nad lidmi, kteří se nezaleknou toho, aby se sami nechali vzývat místo Boha. A tak jsem se zvedl – brahmánům jsem pokynul, aby zůstali sedět – a odříkával jsem jim silným hlasem *Credo,* přičemž jsem prodlel chvilku za každým přikázáním. Pak jsem pronesl v jejich řeči kázání, a vysvětlil jim, co je nebe a co je peklo, a poučil jsem je, který člověk se stane blaženým a který bude muset být proklet. Jakmile bylo toto vyučování u konce, vyskočili všichni brahmáni ze svých míst a křičeli znovu a znovu mne objímajíce: „Skutečně, Bůh křesťanů je pravý Bůh! Neboť tato přikázání zcela odpovídají rozumu!“

Pak se mne ptali, jestli pomíjí také duše současně s tělem jako u nerozumných zvířat. Tu mi vlil Bůh, náš Pán, důkazy, které jejich schopnosti myšlení tak dobře odpovídaly, že jsem jim mohl dokonale dát pochopit nesmrtelnost duše. Velmi je to potěšilo. Argumenty, které musí člověk užít na tyto hrubé lidi, musí být přirozeně jiné, než jaké mají ve zvyku používat naši velcí scholastikové! Tak se mne brahmáni dále ptali, na které místo duše odejde, když člověk zemře; a jestli je to, jako kdyby člověk spal a nacházel se ve snu v jiné krajině se svými přáteli a známými (a to je ovšem věc, která mne velmi často napadá, milovaní bratři, jestli se takto s vámi sjednotím), to přece také jeho duše prodlévá na onom místě a opouští tělo… Na všechny otázky jsem dokázal odpovědět k jejich spokojenosti. Když jsem jim ale přiblížil, co z toho vyplývá, že nyní, když poznali pravdu, se také mají stát křesťany, vznesli námitku, kterou mnozí z nás obvykle předkládají: „Co by tomu řekli lidé? Co by řekl svět na to, kdybychom takovým způsobem chtěli udělat obrat ve svém stavu a životě?“ Lekali se ale ještě jiné újmy, že ztratí svůj příjem.

Našel jsem mezi všemi brahmány, které jsem potkal na tomto pobřeží, jen jednoho jediného, který byl trochu vzdělaný; ujišťovali mne, že studoval na významných školách. Snažil jsem se s ním setkat a uskutečnit společnou schůzku. Sdělil mi velmi důvěrně, že to první, co vyžadovali učitelé na oněch brahmánských školách od svých žáků, je přísahat, že nikdy nevyzradí určitá tajemství, která jim budou sdělena a vštěpována. Protože tento brahmán pojal ke mně důvěru, odhalil mi tyto věci, ale stále jen ve velké tajnosti. Jedna věc z tohto utajeného učení spočívá v tom, nikdy neříci, že jeden jediný Bůh stvořil nebe a zemi a že trůní v nebi. Brahmán mi řekl, že on sám vzývá tohoto jediného Boha, a ne modly, kterými jako démony pohrdá. V oněch školách jsou uchovávány některé spisy, které obsahují příkazy. Pak mluvil

[5] Těmi lidmi jsou míněni „křesťané“ z pobřeží Malabar.

[6] Byl to františkán Frey Juan de Albuquerque (†1553), první biskup v Goa. Xaver si ho velmi vážil a hájil ho proti falešným obviněním.

FR. XAVERSKÝ

1

o tom – člověk by to snad ani nepokládal za možné – že nejučenější mezi brahmány slaví neděli. O nedělích se modlí jenom jedinou modlitbu: „Vzývám tě, ó můj Bože, a přivolávám tvou pomoc navěky." Tato slova opakují znova a znova, ale tichým hlasem, aby neporušili vykonanou přísahu. Brahmán mi ještě řekl, že přirozený zákon jim zakazuje mít více žen a že v jejich knihách stojí psáno, že jednou přijde čas, kdy bude celý svět sjednocen v jednom náboženství. Současně se však v těchto školách učí různým čarodějnickým formulím. Brahmán mne prosil, abych mu sdělil ty nejpřednější zásady křesťanské víry, a slíbil, že je nikomu neprozradí. Odvětil jsem mu, že mu nesdělím vůbec nic, když mi naopak nebude chtít slíbit, že bude ona nejvyšší dobra křesťanské víry horlivě a veřejně hlásat; to mi přislíbil. Tu jsem mu vyložil se vší důkladností a s přátelským srdcem ona velká slova naší svaté víry: „Kdo uvěří a nechá se pokřtít, bude zachráněn" (*Mk* 16,16). Přeložil jsem tato slova do jeho řeči a objasnil jsem je; a učil jsem ho také *Credo* od začátku až do konce. Protože přikázání a *Credo* se v podstatě obsahově navzájem shodují, spojil jsem učení o přikázáních s vysvětlením *Creda*. On mi na to vyprávěl, že měl jednou sen, že se stane křesťanem, a současně viděl ve snu, jak mne doprovází na mých misionářských cestách; to že by ho naplnilo tou největší radostí. Prosil mne, abych ho přijal do společenství křesťanů, ale jen tajně a pod podmínkami, které jsem nepřijal, protože nebyly ani čestné, ani dovolené. Doufám v Boha, že se jednou stane křesťanem bez podmínek. A prosil jsem ho znovu, aby už dnes učil nevědomé vzývat jediného Boha, Stvořitele nebe a země, který sídlí na nebi. On se ale bál, že ho ďábel zabije kvůli oné přísaze, kterou kdysi složil a s mou prosbou nesouhlasil.

[13]
Otcům Tovaryšstva v Římě

Kočin, 27. ledna 1545

IHS
MARIA

Milost a láska Boha, našeho Pána, ať je nám vždy pomocí a spásou.

Bůh, náš Pán, ví, jak mnohem více by byla moje duše potěšena, kdybych vás mohl vidět, nežli když vám musím psát dopisy, jejichž osud je tak nejistý při nekonečné vzdálenosti těchto zemí od Říma. Ale i když nás Bůh, náš Pán, drží odloučené tak velkými prostory, přesto nás spojuje vědomí hlubokého spojenectví ve stejném duchu a ve stejné lásce, takže, pokud to správně poznávám, vnější vzdálenost nemůže znamenat ani odcizení ani zapomnění pro ty, kteří se milují v Bohu; protože se mi zdá, že se můžeme kdykoliv v duchu setkávat a bavit se navzájem se stejnou srdečností, jak jsme tomu byli dříve zvyklí. Vzpomínka na dřívější společné pobývání, pokud bylo založeno na Kristu, má stejný účinek jako společný život. Toto vnitřní zpřítomnění všech členů našeho společenství, jak jsem je znal, je víc vaším dílem nežli mým; a vaše neustálé, Bohu velmi milé oběti, a vaše zbožné modlitby, které přinášíte Bohu za mne ubohého hříšníka, ty jsou tím, co ve mne působí tak silné vzpomínání.

Vy sami, moji milí, moji jediní bratři v Kristu, vy sami to jste, kteří mi vtiskujete do duše svůj nesmazatelný obraz; a jestli již vzpomínka, která mi dává na vás myslet, je silná, tak pomyšlení, doznávám, že jste u mne, je ještě silnější.

Bůh, náš Pán, ať vám to místo mne oplatí, poněvadž já svůj dluh vůči vám nemohu jinak shladit, než když se vám jednoduše přiznám ke své neschopnosti poděkovat za vaši lásku; do mé duše však navždy zůstane vepsán nekonečný dík, kterým jsem povinen všem členům našeho společenství.

Očekáváte jistě nové zprávy z Indie. Mohu vám oznámit, že Bůh, náš Pán, povolal v některých krajích, které jsem navštívil, množství lidí k víře: jednou jsem pokřtil za měsíc přes deset tisíc pohanů... Putuji od vesnice k vesnici a přivádím lidi ke Kristu; a toto všechno mne naplňuje překypující vnitřní útěchou, hlubší, nežli bych vám mohl popsat nebo vysvětlit.

Obyvatelé Manaru[9] – vzdáleného deset mil odtud – mě poprosili, abych jim udělil křest. Ale nemohl jsem se tam sám odebrat, protože jsem byl pověřen jinými velmi důležitými pracemi pro službu našeho Pána. Poprosil jsem tedy jiného kněze, aby k nim šel místo mne.

Když už pokřtil mnoho z nich, napadl náhle kníže této země[10] nově pokřtěné: byli masově vražděni a trestáni s velkou krutostí za to, že se stali křesťany. Díky Bohu, našemu Pánu, že dává také ještě dnešním dnům mučedníky! Když se totiž nebe zaplňuje díky zbožnosti jen pomalu, tak Bůh, náš Pán, dovoluje v moudrosti Prozřetelnosti, aby cestou hrozných činů na zemi se v nebi svatý počet stále doplňoval.

Guvernér Indie – už jsem vám často vyprávěl o jeho velké náklonnosti k nám a k celému našemu Tovaryšstvu – byl tak popuzen násilnou smrtí těchto křesťanů, že hned v tom okamžiku, kdy tu zprávu ode mne obdržel, vyslal ozbrojenou flotilu, aby knížete zajala, a chtěl ho dát zabít, takže jsem cítil, že jsem nucen krotit jeho svatý hněv. Bratr knížete, který dal tyto křesťany zabít, je právoplatným dědicem země; žije ale mimo hranice země, poněvadž se obává, že mu onen vládce, jeho bratr, usiluje o život. Tento bratr knížete se nyní vyjádřil, že se spolu s předními muži země chce stát křesťanem v případě, že ho guvernér dosadí za regenta říše. Guvernér tedy pověřil své důstojníky, aby předali trůn tomuto bratrovi panujícího knížete v případě, že se se svým dvorem nechá pokřtít, a poručil, aby byl panující vládce, který nechal zabít křesťany, popraven nebo se s ním naložilo podle mých příkazů. Doufám v nezměrné milosrdenství Boží a v přímluvy těch, ze kterých udělal mučedníky, že uzná svůj omyl a že, vzývaje Boží milosrdenství, vykoná účinné pokání.

V jiné oblasti tohoto území,[11] vzdálené asi čtyřicet mil od našeho současného stanoviště, se rozhodl dědičný princ říše, že se stane křesťanem; ale když se panující kníže této země[12] o tomto úmyslu dozvěděl, dal ho zabít; očití svědkové podávali zprávu, že ve stejnou hodinu spatřili na nebi jakoby hořící kříž a že se na místě popravy otevřela země ve tvaru kříže; mnozí domorodci, kteří tato znamení pozorovali, hned projevili svou náklonnost křesťanskému náboženství. Bratr dědičného prince, který viděl současně znamení, prosil misionáře toho kraje o křest; pokřtili ho a já sám jsem s tím princem hovořil, protože přišel sem, aby prosil guvernéra o podporu proti panujícímu knížeti, který dal zabít jeho bratra. Zdá se mi, že se tato říše v nepříliš vzdálené době obrátí na naši svatou víru; lidé jsou ještě silně pohnuti přírodními úkazy a princ, který přijal křest, je nyní dědicem říše.

A zase v jiné vzdálené zemi[13] – asi 500 mil odtud – se stali tři mocní vládci před osmi měsíci křesťany s mnoha dalšími lidmi. Tito vládci vyslali posly do portugalských pevností a prosili o misionáře, kteří by mohli učit Božímu zákonu, neboť poznali, že žili dříve jako nerozumná zvířata; ale nyní chtějí žít jako lidé, v poznání Boha a v jeho službě. A držitelé moci v pevnostech jim poslali kněze, aby posloužili jejich zbožné touze.

Ze všeho, co vám vyprávím, si můžete udělat obrázek, jak hojný užitek jsou tyto země připraveny přinést. „Proste proto Pána žní, aby poslal dělníky na svou žeň."

Mám velkou důvěru, že budu moci v tomto roce pokřtít přes sto tisíc lidí; tak příznivé jsou předpoklady v těchto zemích...

Končím s prosbou k Bohu, našemu Pánu, aby vás pronikl poznáním své přesvaté vůle, a aby vám propůjčil mocnou sílu a milost splnit v lásce jeho vůli v tomto světě.

Váš v Kristu nejnepatrnější bratr

František

[9] Manar, jeden z ostrovů přináležejících k Cejlonu.

[10] Kníže Džafnapatamu, ostrova při severním pobřeží Cejlonu.

[11] Cotta, město u Kolomba na Cejlonu.

[12] Byl to otec zmíněného dědičného prince, který nechal zavraždit svého vlastního syna.

[13] Ostrovy západního Celebesu.

[23]
Ignáci z Loyoly do Říma

Kočin, 14. leden 1549

IHS

Milost a láska Krista, našeho Pána, kéž je stále naší pomocí a spásou.

Můj jediný Otče v srdci Kristově.

Ze společné zprávy, kterou jsme všichni Vaši synové shromážděni tady v Indii poslali magistru Šimonovi, bude Vaše svatá otcovská láska seznámená s ovocem práce, která se vykonala s Boží pomocí a díky Vašim modlitbám v tomto indickém království a má se v budoucnu rozvíjet dále. Ve svém dnešním dopise bych rád podal zprávu Vaší otcovské lásce o některých podrobnostech z těchto od Říma tak vzdálených zemích.

Řečeno obecně, a pokud jsem to mohl sám poznat, je pohanský lid v Indii zcela hrubý a bez kultury. My všichni tady v Indii se pečlivě staráme o zde získané mladé křesťanství a Vaše otcovská láska musí vyhradit ve svém srdci svým synům působícím v Indii zvláštní místo a svěřovat nás neustále Bohu, našemu Pánu. Vy přece chápete, co to znamená neustále žít s lidem, který nezná Boha, který neposlouchá rozum a který mravně stojí velmi nízko.

Život v těchto oblastech je plný obtíží: v létě žhoucí vedra, v zimě bouřky, záplavy a vlhký chlad. Život Evropanům ztěžuje těžko stravitelná, skromná potrava, především na Molukách, v Sokotře a na mysu Komorin; a také jazykům domorodců se těžko učí. Nesnesitelné je ve styku s tímto barbarským národem také napětí pro tělo a ducha a je těžké se vyhnout nebezpečím pro duši i tělo. Píši Vám o tom, Otče, aby celé Tovaryšstvo Ježíšovo bez ustání děkovalo Bohu, našemu Pánu, neboť v milostiplném slitování bere Vaše syny v Indii pod svou zvláštní ochranu a střeží je před hříchem.

Jsme všude – u Portugalců, kléru i laiků, jakož i u domorodců – v tak velké oblibě, že nám se svými záležitostmi doslova obléhají dům; celý svět je nad takovým shonem udiven a naše řádové společenství se zvětšilo na třicet členů.

Pro misie u pohanů jsou důležité mnohé ctnosti: poslušnost, pokora, statečnost, trpělivost, velká láska k lidem a – při rozmanitých pokušeních k hříchu – zvlášť pevná cudnost; Otcové musejí být zdrávi na duši i na těle, aby mohli snášet všechny útrapy; píši o tom Vaší otcovské lásce, abyste buď Vy sám anebo jiní muži schopní to posoudit důkladně vyzkoušeli všechny, které nám posíláte; je to nezbytné. Můžeme použít jen statečně cudné a především pokorné kněze, neboť s ješitnými lidmi se tu nedá nic začínat.

Ten však, můj Otče, který bude Vámi určen pro kolej Santa Fé v Goa – Vy víte, že tento dům slouží v prvé řadě k vzdělávání domorodých chovanců, ale nyní je zároveň i domem noviciátu našeho Tovaryšstva – potřebuje vedle tak statečných ctností ještě jednu zcela zvláštní vlastnost: je to především schopnost chytrého přizpůsobení se a ochotného podřízení se církevní a světské vrchnosti tak, aby tato nadřízená místa nebyla tvrdohlavou povýšeností odrazena, ale získána ochotnou pokorou. Říkám Vám to, můj Otče, proto, že v této zemi si přeje jak duchovní, tak světská vrchnost vidět, že je její autorita chována ve zcela zvláštní úctě. A když se z naší strany setkají s patřičnou podřízeností, jsou pak připraveni vyjít nám ve všem vstříc; kdybychom však my chtěli tvrdošíjně prosazovat vlastní hledisko, vybudovalo by se tu jen velice málo. Zadruhé musí mít rektor tohoto domu dar lásky, aby získal mírným a dobrotivým jednáním důvěrnou příchylnost jemu podřízených spolupracovníků a také domorodých žáků a aby je udržel všechny pospolu nejen železnou kázní, ale stálou láskyplnou dobrotivostí. Nikdo nesmí mít dojem, že se rektor domu chce prosadit přísností a vybojovat si úctu otrockým strachem. Pokud by chtěl takovým způsobem postupovat, mladí lidé by úprkem opustili dům a také náš vlastní řádový růst by tím velice trpěl.

Otče mojí duše! Hovořím o tom s Vámi proto, abych Vám řekl, jak velice byli naši spolubratři zděšeni rozkazem N.[42] zatknout ty podřízené, o kterých se mu zdálo, že se mu staví na odpor, dát je do řetězů a nechat odvézt do Portugalska!

Až dosud jsem považoval vždycky za správné nikoho nezadržovat proti jeho vůli v Tovaryšstvu, i kdyby to bylo násilím lásky! Ale kdo nepochopil ducha našeho řádu, toho jsem propustil, i když by rád u nás zůstal. Všechny ostatní však, kteří se vzhledem k svému vnitřnímu postoji hodí do našeho Tovaryšstva, se pokouším láskou vést, upevňovat a podporovat v jejich povolání; jak velmi potřebují takovou posilu, protože musejí snášet ve službě našeho Pána tak nesmírné útrapy! A *kompanie* Ježíšova se musí, podle mého mínění, jiným jménem nazývat *kompanie* lásky a vnitřní jednoty, a ne *kompanie* tvrdosti a otrockého strachu! Tak nechť Vaše otcovská láska pošle této zemi muže, který je obdařen takovým duchem a jehož touha se nese spíše tím, aby sám poslouchal, nežli nad druhými panoval a jim poroučel.

Po všech zkušenostech, které jsem v těchto oblastech učinil, musím Vám, ó můj jediný Otče, také říci, že nemůžeme myslet na to, že zajistíme Tovaryšstvu stálý přírůstek ze strany rodilých Indů. To jsem poznal naprosto jasně. A také zdejší mladé křesťanství zde bude trvat jen tak dlouho, dokud jsme my sami naživu, my, kteří tu jsme teď, a ti, které nám sem ještě pošlete. Utrpení, kterým jsou čerstvě obrácení vystaveni, jsou příliš těžká – o tom bych Vám mohl já sám povídat! Nevím ale, do jakých rukou se tento dopis dostane, a tak raději o tom pomlčím. Jedno je ale jisté: všude tam, kde již dnes žijí v portugalských koloniích křesťané, se najdou také Otcové našeho Tovaryšstva! Čtyři jsme na Molukách, dva v Malaka, šest na mysu Komorin, dva v Quilonu, dva v Bassein, čtyři v Sokotře – a protože jsou tyto země tak nesmírně od sebe vzdálené, určil jsem na všech těchto opěrných bo-

[42] Byl to Antonio Goméz, učený jezuita, vyslaný do Indie Rodríguezem, aby převzal vedení koleje Sv. Pavla (1549-1551); postupně začal s Xaverem soupeřit a ten ho později propustil z řádu.

F. XAVERSKÝ

2

dech jednoho z Otců jako představeného; jsou to vynikající muži a já mohu být klidný, že tam, kde oni působí, se nemusíme obávat žádných přehmatů.

Co se týká panství Portugalců, jejich svrchovaná moc se vztahuje jen na moře a pobřežní oblasti říčních toků. Sídla ve vnitrozemí ovládají jen poskrovnu a navíc pouze ta, která sami obývají. Stejně tak i my můžeme na čas udržet jen již stávající křesťanské obce. Pohané si žádají, především kvůli svým zakořeněným hříšným zvykům, naši víru většinou jen málo a staví nám do cesty všechny myslitelné překážky. I přesto by se však stali brzy křesťany, kdyby se s nimi ze strany Portugalců zacházelo dobře. Nyní ale musí vidět, jakým způsobem jsou jejich křesťanští kmenoví bratři utlačováni a vykořisťováni, takže je zde přirozeně další závažný důvod, proč jsou od křesťanské víry odstrašováni.

Kvůli těmto bezútěšným situacím a z mnoha dalších důvodů – nemohu Vám je ani vypočítat! – jsem se teď pevně rozhodl jít do Japonska. Tam jsou podle výpovědí mnoha dobrozdání, která jsem si nechal předložit, příznivější předpoklady pro naši práci: Japonci jsou vesměs pohané stejného původu a nejsou infiltrováni mohamedány a židy. Je to národ schopný vzdělávání, který má touhu vypořádat se jak s náboženskými, tak i s přírodovědnými otázkami; a já věřím, že s nasazením naší celoživotní práce by se onen národ dostal tak daleko, že by mohl napomoct šíření víry ve své zemi také vlastními silami. V koleji Santa Fé vzděláváme teď tři mladé Japonce, kteří sem se mnou před rokem přišli z Malaka; od nich také pocházejí moje nedůležitější informace.

Jsou to po mravní stránce vysoko stojící, velmi nadaní mladí muži, především Pavel,[43] který Vaší otcovské lásce již sám podrobně psal. Během osmi měsíců se naučil portugalsky číst, mluvit a psát; momentálně koná duchovní cvičení, jak se zdá s velkým užitkem. Má velké schopnosti vcítit se do křesťanského náboženství.

Jsem naplněn velkou nadějí v Bohu, našem Pánu, že by pro Krista mohlo být Japonsko získáno mnohem spíše. Mám v úmyslu navštívit nejprve císaře a japonské univerzity v pevné důvěře, že Kristus Král bude se mnou! Podám potom z Japonska Vaší otcovské lásce podrobnější zprávu o všem, o zvycích země a – po navázání styků s rektory vysokých škol a získání názoru na stav jejich vědy – také o duchovní úrovni jejich univerzit; neopomenu také připravit memorandum pro Sorbonnu, aby se povědomí o tom dostalo z Paříže i k ostatním evropským univerzitám. Španělský kněz Cosme de Torres,[44] kterého jsem tady přijal do Tovaryšstva, mě bude doprovázet; píše Vám současně se mnou dlouhý dopis. Bude-li se Bohu líbit, vyrazíme v dubnu tento rok 1549.

Naše cesta povede přes Malaka podél pobřeží Číny do Japonska. Neumím Vám, Otče, popsat, jak velmi toužím po této cestě, posilován vnitřní útěchou, i když současně hledíme vstříc všemu smrtelnému nebezpečí, nečasu, hurikánům, hloubkám moří a hrozbě četných pirátů: jestli dvě ze čtyř lodí dosáhnou vpořádku přístavu, považuje se to za zvláštní štěstí! Ale to všechno mě nemůže odradit od cesty. Tak bouřlivě po tom touží má duše a tak pevná je moje důvěra, že Bůh, náš Pán, slavně rozvine v oněch východních říších svatou víru. A i kdybych s jistotou věděl, že před námi stojící nebezpečí přesáhnou všechno, co jsem dosud protrpěl, přesto bych šel!

Tak uzavírám a prosím Vaši svatou otcovskou lásku, kleče na kolenou, zatím co toto píši, jako bych Vás měl před sebou, Otče, tak drahý mé duši; svěřujte mě Bohu, našemu Pánu, ve svých svatých obětech a ve své modlitbě, aby mi dal pochopit svou přesvatou vůli v tomto životě a aby mi propůjčil milost dokonale ji splnit. Amen.

Ve stejném duchu se svěřuji také všem údům našeho Tovaryšstva.

Váš poslední a zcela nepatrný syn

František

h : FR·X.

VÝBĚR Z KORESPONDENCE JEZUITSKÉHO MISIONÁŘE DÁL. VÝCHODU

II CESTY VE ZNAMENÍ KŘÍŽE (Z. LACUTA)

Důstojný Otče v Kristu!

Znovu je V. D. cílem mého psaní, neboť, jak doufám, má dále k smrti než do Číny a proto se neobávám, že bych snad omylem psal mrtvému. Používaje příležitosti, kterou mi skýtá odplutí lodi do Manily, oznamuji stručně toto: 9. listopadu r. 1716 vyplula jsme z Kantonu v průvodu 9 lodí, jež byly určeny jednak pro mandarina, který byl naším vůdcem, jednak pro úředníky místokrálovy a pro nás, pozdravováni každých deset stadií[1]), to jest u každé stráže nebo u městečka či města výstřely z moždířů. 8. prosince nastoupili jsme od města Nančangu[2]) cestu po souši. Vezli nás až do Pekingu v cestovních nosítkách, která kladou na hřbety dvěma oslům, opatřeným příslušnými sedly. Osoby se všemi zavazadly tvořily dlouhý, sta a sta mezků a koní čítající průvod, ozývající se neustálým zvoněním vskutku lahodně zharmonisovaných zvonků. Co jsme se tak brali, poslal nám císař naproti po dvakrát posla, abychom si pospíšili. Ale než jsme přibyli, odešel sám na lov za čínskou zeď. Zatím jsme dorazili do Pekingu. 2. ledna 1717 jeli jsme městem zcela blízko koleje (aniž však důst. Otcové měli o tom tušení) do královského letohrádku, který jest vzdálen hodinu od města a kde císař velmi často sídlí. Zde trávili jsme v domě jednoho císařského úředníka osm dní, při čemž se nás císařský princ, třetí věkem [v pořadí princů], dotazoval na různé vědecké problémy, až konečně 10. ledna dostalo se nám dovolení, abychom se směli odebrati do koleje. 31. ledna poslal císař rozkaz z cesty, abychom mu, až se bude vraceti, vyšli vstříc k lázním, ležícím několik hodin cesty od města. Odebrali jsme se sem 2. února. 3. února pak zrána očekávali jsme císaře, klečíce na kolenou podle cesty, a jakmile spatřil, že jsme to my, ihned rozkázal po eunuchovi, abychom byli uvedeni do místního paláce, a to zahradní branou, kterou smějí vcházeti jen ženy. Potom posilněni snídaní, kterou nám přinesli v stříbrných nádobách, byli jsme konečně zavoláni do ložnice [císařovy], kde jsme pozdravili toho „syna nebes" devaterým ukloněním se až k zemi. Děje se to takto: Kdokoli přijdou po prvé před tvář císařovu, jakmile vstoupí do jeho komnaty, postaví se proti němu do řady, s rukama visícíma podle těla a hned všichni najednou pokleknou. V příštím okamžiku natáhnuvše ruce na podlahu před kolena, podobně najednou dotknou se hlavou podlahy. Poté, vzpřímivše se všichni pozvolna, zůstanou chvilku klečet a zase znovu a pak do třetice dotknou se podobně čelem země. Poté vstanou všichni zároveň a, postávše chvilku, opakují trojí úklonu jako prve. A opět postávše, po třetí pokleknou a naposledy se po třikrát v příslušném časovém rytmu pokloní. Tato ceremonie, která je obvyklá při prvním pozdravení, se pak už nikdy neopakuje než v den nového roku čínského a v den císařových narozenin v městském paláci, kde konají ji lidé rozličných tříd na různých místech a v různých hodinách za přítomnosti mandarinů k tomu určených, aby tak vyjádřili svoje blahopřání, při čemž jeden z mandarinů pohybem ruky nebo ústním povelem udává takt poklon. Rovněž se koná tato ceremonie asi v týž čas při poděkování za dary a pokrmy, které císař každého roku rozdává. Při jiných příležitostech dělá se jen jediná úklona, na př. daruje-li ti císař pokrm nebo něco jiného, tu musíš, ať ti je přinesen kamkoli, ať jsi jeho syn či místokrál, okamžitě před darem pokleknouti a dotknouti se hlavou země. Popsal bych celou stránku, kdybych měl líčit pořádek, skvělost a nádheru, které dodávají lesku týdnu kolem Nového roku a zejména tomuto dni samotnému – pro Evropana je těžko si to představiti. Mám zato, že v této první půli nového měsíce spotřebuje se jen v Pekingu a při ohňostrojích, které se strojí v noční době u venkovského letohrádku císařského, více střelného prachu než v celé Evropě za rok. Ale s ohňostroji rozprsklo by se málem [celé] moje vyprávění, vraťme se tedy [zase k shora zmíněným] lázním. Když jsme vykonali devaterou poklonu, poručil [císař], abychom přistoupili blíže k vyvýšenému místu, na kterém seděl u jakéhosi stolku. A sotva jsme pod tím místem poklekli, pokynul nám, abychom vystoupili až na samé podium k jeho stolku. Mohli jsme položiti na stolek ruce a prstem ukazovati, případně psáti, neboť nejprve se hovořilo o různých věcech aritmeticko-geometrických, pak mi zazpíval ut, re, mi, fa atd. a kázal mi, abych to zpíval po něm, vyptával se na rozličné věci, pokud jde o tóny, a vyslovil o tom svoje mínění a konečně, dávaje všemožně najevo roztomilým způsobem svoji přízeň k nám, prohlásil otevřeně: *že je nanejvýš rozradostněn mým příchodem a že už dříve si přál, aby přišel nějaký dobrý hudebník, jenž by byl zároveň dobrým matematikem.* A protože si [císař] cení u mne a nachází u mne obojí, poklesla už značně autorita pana Pedriniho.[3]) I já jsem jej pokládal za zkušenějšího, než jsem sám, ale, jak jsem jej uslyšel, vidím, že tu dosud něco znamenal jen jako jednooký mezi slepými. Ostatně nezáleží na tom, jaký si udělám úsudek o jeho umění. Také se toho vystříhám, aby se nezdálo, že se chci vytahovat. Ani se nemám co radovati z toho, jsem-li lepší hudebník nebo matematik, nýbrž z toho, že jsem příhodnějším nástrojem v rukou Božích. Když nás císař propouštěl, odnášeli mandarini spinet a i sám princ třetí věkem jim pomáhal. Ti dva mandarini, jak byli [náš spinet] přinesli, tak jej odnesli až k východu z paláce, kde jej odevzdali do rukou našich sluhů. Též mandarinové pak, s kterými jsme předtím posvačili, posluhovali nám také, když jsme zasedli ke stolu, a nalévali nám nápoje a když jsme vstali, čistili místo, kde jsme po tatarském způsobu seděli atd. Když jsme odcházeli od císaře, poručil [císař] dáti nám nápoje zvaného čaje neboli thé. Ani při této příležitosti, ani 7. února v městském paláci, kde se nám dostalo druhého slyšení, neuložil nám [císař] žádného úkolu, ale nechal se jen od nás vychvalovat. Při druhé audienci musili jsme mu ovšem předvésti nové metody matematické, pokud prý jaké známe. Vyslechnuv jen část našeho výkladu, poručil, abychom ostatní vyložili později princi třetímu věkem. Vskutku nemohl se s námi více zabývati, ježto byl vázán výročními slavnostmi. Nyní od 12. března pobude téměř měsíc na venkově na lovu vodního ptactva. Okolo počátku června uchyluje se, protože tou dobou začínají vedra, do Mandžuska a počátkem listopadu se zase vrací. Jde mu na 64. rok, vládne na 56. rok. První jeho dva synové tráví život ve vězení, jako by jich nebylo na světě. První byl uvržen do vězení pro travičské pokusy, kterými chtěl otce a bratry sprovoditi se světa; čeho se dopustil druhorozený, jinak rovněž dědičný princ, se vůbec neví. V přítomné době není prohlášen dědicem nikdo, i bojíme se, že, kdyby zemřel, aniž jmenoval dědice, vznikl by při tolika synech v říši naprostý rozvrat a tragický zmatek. Z těchto synů dosáhlo sedmnáct nebo osmnáct dospělého věku (maličkých je tolik, že je těžko je spočítat), ale, nemýlím-li se, jen šestý a sedmý zemřel. Ale tohle čte V. D. [jistě] jen jedním okem a ptá se [nepochybně] starostlivě na jinou věc: jaké zprávy asi podám o stavu misie na tomto nevelikém kusu papíru a v takové krátké chvíli? Jen něco málo co možná stručně povím.

Papežský dekret, poslaný roku 1715[4]), došel v měsíci srpnu r. 1716 do Kantonu dvěma misionářům kongregace De propaganda fide a ti jej tajně sdělili ostatním Otcům v tom[to] městě; naši [Otcové], 5 Portugalců a 5 Francouzů, složili [předepsanou] přísahu a přestali udílet Číňanům svaté svátosti. Císaři o tomto dekretu podal z Kantonu zprávu Ly Puryha, který byl naším vůdcem na cestě do Pekingu a byl pro nás poslán v měsíci září z Mandžuska. Císař dal napsati a vytisknouti ve třech jazycích, čínském, mandžuském a latinském, protestaci a 300 exemplářů, nemýlím-li se, poslal do Kantonu, aby byly opatřeny pečetí místokrálovou, rozděleny po evropských lodích a dostaly se s nimi do Evropy. Zatím na začátku měsíce října r. 1716, když se císař vrátil z Mandžuska, vikář biskupa pekinského Frater Karel Castorano z řádu františkánského[5]) znenadání se dostavil do našich tří kostelů v Pekingu a tam týž dekret vyhlásil. Ale mandarini, kteří právě tou dobou byli přišli do residence francouzských jesuitů v záležitosti dekretu, dověděvše se od služebnictva, co tu nepředstavivší se a nečekaný host dělá, donesli to císaři, načež tento dal jej v odměnu spoutati devíti okovy a uvrhnouti do žaláře, kam se dávají zločinci. Osmého dne byl sice přičiněním našich Otců osvobozen, ale pod podmínkou, že sebere všechny exempláře dekretu jakožto falešného, protože potají doneseného, a odešle je ihned sám do Kantonu onomu Otci z kongregace De propaganda fide, který mu je poslal, aby je vrátil zpět papeži. Jak se zachovali naši Otcové? Přijali ovšem dekret pokorně, složili příslušnou přísahu, ale rozhodli se posečkati prozatím s jeho provedením, protože, jak dosvědčuje sám biskup, který je naším protivníkem[6]), dekret je neproveditelný a znamenal by zjevné nebezpečí zkázy pro celou misii. Prohlásilť císař poznovu a rozkázal P. Pedrinimu, aby napsal papeži, že, budou-li zakázány obřady jeho říše, nebude moci trpěti v Číně [obřadů] evropských. Bylo-li by možné podle zákonů čínských, aby ostatní Evropané zůstali na živu, byl by býval pan Pedrini již dávno sťat, jednak proto, že nechtěl uposlechnouti a spolu s ostatními Evropany podepsal onu protestaci, o níž byla výše řeč, jednak že ve svém pamětním spisu, který podal loňského roku potají císaři, obvinil jak jesuity, tak jednoho z prvních císařských ministrů, mandarina a našeho přítele, nanejvýš utrhačně a lživě

[43] Anjirô, který přijal při křtu jméno Pavel od Santa Fé.

[44] Cosme de Torres († 1568) si zvolil duchovní povolání už dříve, než se setkal s Xaverem, jenž si ho vybral pro japonskou misii. Působil na ostrově Nippon (Honšú) v hlavním městě Jamaguči; později, když v listopadu Xaver Japonsko opustil, byl jeho nástupcem ve vedení misie v Japonsku. Jeho působení bylo však poněkud jednostranné, patří mezi první jezuitské misionáře v Asii.

z nemalých zločinů, a konečně i proto, že oklamal papeže, píše do Evropy opět a opět, že misiím není se obávati žádného nebezpečí se strany císařovy, budou-li čínské obřady zakázány. Proto jej císař prohlásil za *ničemu beze studu, a ďábla a člověka, který si zasloužil smrti,* a uložil mu, aby se úplně podrobil, učinil odvolání, a doznal papeži v [zvláštním] listu svoji falešnost; list ten má býti poslán, potvrzen přísežně podpisem vlastním i přítomných svědků. O všech těchto věcech bude moci V. D. dostati obšírnější zprávy z Říma.

S D. P. Castoranem jsme se dostali do hovoru na cestě, když odcházel do Kantonu, 13. prosince; dospěl tam 22. ledna tohoto roku 1717. Vrátí se v dubnu a má císaři podati počet ze svého jednání. D. P. Mat. Ripa[7]) bydlí v domě francouzských jesuitů a nemísí se do těchto zmatků. P. Pedrini zůstává venku u císařského letohrádku a je stále v přátelských stycích s princem věkem třetím, ale slyšení u císaře, pokud víme, se mu od listopadu ještě nedostalo; je to člověk ne sice obličeje baziliščího, ale baziliščí tvářnosti a jazyka hadího, u něhož se třeba báti každého slova. Naši otcové se velmi radují z mého příchodu, kterého si, jak se zdá, dlouho žádali. Hle, jak se ukázala nade mnou Prozřetelnost Boží, když jsem byl pro jakési nesnáze se zdravím poslán z Olomouce a přidělen P. Jakubovi Kresovi! A ještě více pak, když v Římě - snad z opominutí - neupozornili mne, pokud jsem ještě byl v Brně, že mou oporou má býti povolání hudebnické! Neboť snad bych se byl býval úmyslu odejíti do Číny vzdal anebo jej odložil. Doporučiž mne V. D. modlitbám svých [svěřenců] i jiných, abych se uplatnil jako vhodný nástroj hudby Boží! Dnes, protože císař není doma, máme volno, i začneme s P. Ignácem[8]) Cvičení sv. Ignáce. Proto končím psaní s okrajem stránky, ponechávaje přemnoho jiných zajímavých věcí na jindy a poroučím se co nejpokorněji v oběti mše svaté, zůstávaje V. D.

nejmenší sluha v Kristu Karel Slavíček S. J.

V Pekingu 19. března 1717.

P. S. Bratr hodinář Fr Städlin[9]) těší se až dosud dobrému zdraví a zdraví co nejsrdečněji všechny známé. Také já pozdravuji co nejpřátelštěji všecky, zvláště ty, kteří o můj pozdrav stojí. Je ještě na živu D. P. Lober[10])? V. D. případně i kdokoli jiný by se mi velmi zavděčil, kdyby mi každého roku poslal katalog provincie, ale přes Řím, protože tam vědí o kratších cestách, jimiž třeba listy posílati. Rovněž [bych rád věděl], jak skončil mor, který vypukl na Moravě někdy počátkem roku 1716. Na jakou nemoc zemřel P. Kryštof Heinrich[11])? Nebylo by možno ke každoročnímu seznámku zemřelých připojit [při jednotlivých jménech], na co který zemřel a den, kdy zemřel, na př.: N. N. zemřel dne N. na souchotiny v N. I o situaci v Evropě bylo by možno podati stručnou zprávu. Já zase na oplátku nebudu lenovati v psaní a pero moje se vyrovná [mému] smyčci.

Pro zajímavost připojuji ještě půdorys pekinských hradeb v stručnosti načrtnutý.

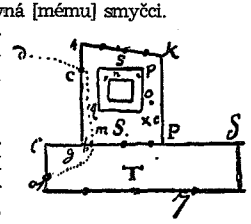

S je město mandžuské.
T město čínské.
P Q žlutá zeď, jež obklopuje císařský palác, rovnající se svým rozsahem nějakému městečku, velmi skvělý, úpravný, a čistý jako žádný jiný. * m naše kolej, n severní dům francouzských jesuitů, o východní dům našich Otců čili residence, X věž císařské observatoře, abcd je cesta, kterou jsme byli po prvé vezeni městem a dovezeni do císařského letohrádku. Od první brány a k b při velmi rychlém klusu mezků potřebovali jsme půl hodiny, od b až k c jistě plnou hodinu, od c do letohrádku, označeného d, je zase hodina. A tak, přejíždějíce na koni velmi často z koleje m přes c do d, potřebujeme na to podobně dvě hodiny. Nyní, pokud jde o rozměry zdí: a c obnáší 5 čínských stadií, e f 15 stadií, g h 11 stadií, g l a l k 10 stadií a tak plocha celého spojeného města měří 185¼ čtverečních stadií čínských, to jest 25,971.647 čtverečných kroků římských podle staré římské stopy ve Villalpando, která má $\frac{1888}{2000}$ čínské měřičské stopy. Takže měří-li plošná výměra Prahy nanejvýš 2,400.000 čtverečných kroků, bude plošná výměra Pekingu téměř jedenáctkrát tak veliká jako Prahy. Pokud pak jde o počet obyvatel, může se rovnat čtvrtině obyvatelstva v Říši, to jest obyvatelstvu téměř všech zemí císařských. Jen pouličních strážníků je tu jistě na sto tisíc a kdybys k nim připočetl [ke každému] jen jednu ženu a dvě děti, dojdeš k číslici 400.000 lidí, a přece jich není takřka viděti. Pouze v oné ulici od koleje k bráně c je možno napočísti více hlav než v celé Praze. Neboť přednější třídy v Pekingu vyrovnají se, pokud jde o šířku, trojnásobné šíři pražského [Karlova] mostu, nejsou-li ještě širší. A bývají tak přeplněny, že jezdec se tudy stěží prodírá, ba stále se musí s koněm uhýbat.

III

[...]

Správu křesťanské obce v Pekingu jakž takž s opatrností vedeme; mužové navštěvují chrám, jak je zvykem, s výjimkou noci na Narození Páně a s tím rozdílem také, že tu hlaholu hudby a varhan již třetí rok neslyšet, leč ženám není snadno navštěvovati kostel blahoslavené Panny jak pro všeobecný dekret císařský, kterým se zakazuje ženám vstup do chrámů, tak také pro bdělé oči vojáků, kteří konají stráž v jednotlivých ulicích a kteří, vidí-li nějakou přicházet do chrámu, hned ji vyslýchají a hrozí jí. Pročež se musí někdy sloužiti oběť mše svaté v lépe upravených domech, aby ono slabší pohlaví i mimo nemoc se mohlo zúčastniti stolu Páně.

Po provinciích, které byly zbaveny pastýřů, byli, kde to bylo možno, opatřeni pro církevní obce katechetisté, kteří navštěvují zbytky křesťanů, vyučují je, upevňují u víře a udělují křest; ti potom mají vydati počet ze své práce Otcům.

Císař[7]) po tři léta, co měl smutek, připustil jen dvakrát několik Evropanů k audienci, totiž 1. července minulého roku, když přijímal od nás memoriál, dožadující se uvolnění Kantonu pro misionáře, a znovu v měsíci listopadu téhož léta, když chtěl spatřit P. Tomacelliho a P. Gagliardiho, mající se vrátit do Evropy, při kteréžto příležitosti řekl, že nebude bránit těm, kteří chtějí odejít, ale že se mu to má ohlásit, protože prý mu záleží na tom, aby odcházející propustil doprovázeny dary. Tohoto roku byl náhle 29. dubna povolán do císařského paláce P. Ignác Kögler, předseda astronomické komise[8]), a byl dotázán jménem císařovým, bylo-li by snad s naší strany něco na překážku, aby mu byl udělen nějaký úřad, ačkoli P. Schallovi[9]) a Ferdinandu Verbiestovi[10]) kdysi nebyly činěny překážky žádné. Že by nebylo dosti důstojné ostatních úředníků, aby v seznamu vysokých mandarinů byl umístěn někdo, kdo nemá dosud mimo svoji povinnost úřední žádného úředního charakteru. Protože však nyní má s povolením císařským vyjíti nové astronomické dílo, které bylo sestaveno v minulých letech v císařské Akademii, kde podle zvyku mají býti uvedena jména všech, kdož svým bádáním nějak přispěli k zmíněnému dílu, a protože tito všichni jsou mandariny některé třídy, že není možno položiti jeho jméno před jinými, kteří mají nějakou úřední hodnost, ježto se jim nerovná, a položiti je za ně nelze pro jeho funkci [předsedy astronomické komise]. Nadto že není v pořádku, musí-li se předseda astronomické komise častěji během roku objevovati jak před císařem, tak při jiných slavnostních ceremoniích mezi jinými mandariny, oděnými ve svoje úřední oděvy, a liší-li se sám svým vzhledem od ostatních. Poněvadž pak naléhali, aby císaři byla dána brzy odpověď, bylo tehdy řečeno, že nevidíme ničeho, co by bylo na překážku císařovu přání; po třech dnech však podal [P. Kögler] císaři prosebný přípis, v němž žádal, aby nemusil vykonávati žádného úřadu krom úřadu předsedy astronomické komise, aby se lidé totiž v této říši nedomnívali, že jsme přišli nejen hlásat zákon Boží, ale i pro naději na hodnosti a odměnu. Žádost [Köglerova] došla sluchu a nazítří dostalo se P. Köglerovi titulu přísedícího komise ritů, čímž byl arci dřívější název ředitele astronomie, jehož dotud jediné evropští předsedové [astronomické komise] užívali, změněn v jiný, běžnější.

Když koncem září skončil smutek, ukázal císař Evropanům také nové divadlo, k němuž příležitost nebo aspoň popud dal příchod dvou Otců karmelitánů, vyslaných papežem s dvojím breve a dary[11]), o němž toho měsíce dostal císař zprávu z Kantonu. Divadlo započalo takto: Dne 19. října odebral se předseda astronomické komise do nového města císařského a tu podle zvyku odevzdal odhad právě nastávajícího měsíčního zatemnění. Princ, 13. bratr panujícího císaře a hlavní správce říše, spatřiv jej, rozkázal mu, aby vyřídil D. P. Pedrinimu, P. Suarezovi a P. Parreninovi[12]), že se mají k němu zítra dostaviti k audienci. Když se k němu všichni tři Otcové nazítří, 20. října, dostavili, oslovil je a připomněl jim, že císař kdysi prohlásil, že, až skončí smutek, budou připuštěni Evropani před jeho královskou tvář. Tříletý smutek nyní skončil a císař uspořádal veřejnou hostinu, ale vy Evropané - pravil - nebyli jste tu přítomni. Připravte tedy blahopřejný přípis, přineste jej 19. dne tohoto měsíce (to bylo 24. října) a já jej císaři odevzdám.

Zmíněného dne sešli jsme se v novém městě císařském, co nás je v císařských službách, v počtu 21, to jest 17 jesuitů a 4 z kongregace De propaganda fide, vyslaní papežem. Oba Otcové karmelitáni přišli sice už před dvěma dny, ale, poněvadž jejich záležitost byla svěřena komisi ritů, rozkázal princ, aby se zdrželi ve svém domově. Obdržev tedy od nás svrchu dotčený přípis, odevzdal jej [princ] císaři a k poledni nám dal vzkázat, abychom čekali nedaleko brány paláce. Když bylo půl čtvrté pryč, byli jsme povoláni dovnitř; v jednotlivých branách nás řada eunuchů několikrát přepočítala a pro předehru byli jsme rozděleni do tří skupin; když pak konečně jsme byli dosti prohledáni, uvedli nás do vnitřních komnat až před císaře, a rozděleni ve tři řady po sedmi tak, aby mezi nimi mohli eunuchové procházet, poklekli jsme po jeho pravé straně na prostřeném bílém vlněném koberci. Tehdy obrátil se k nám císař a pravil: „Přišli jste se zeptat na moje zdraví?" Přikývli jsme hned, sklonivše hlavy na zem. I pravil dále: „Po celou dobu smutku, zabrán nesčetnými neodkladnými záležitostmi, nemohl jsem přijmouti ve slyšení ani vás, ani lamy, ani bonzy; nyní bude moci každého pátého nebo sedmého dne několik vás přijíti; budu-li míti někdy volnou chvíli, zavolám vás, pakli ne, také se nic nestane." Na ta slova učinili jsme opět khotheu, to jest sklonili jsme hlavy až k zemi. Císař se otázal P. Suareze, kolik je mu let. P. Suarez odpověděl nahlas, že sedmdesát. Tehdy řekl císař k P. Bouvetovi, rovněž sedmdesátníku: „Tvoje tvář ukazuje, že nejsi zdráv." „Naopak," odpověděl P. Bouvet - „jsem zdráv." Poté, pohlédnuv na P. Pedriniho, zeptal se císař: „A ty jsi churav?" P. Pedrini po některém váhání odpověděl, že se jaksi necítí v dobré kůži. „Ale barva tvého obličeje" - vece císař - „svědčí o dobrém zdraví." Poté P. Pedrini (který nikdy neztrácí duchapřítomnosti) odvětil: „To proto, že stojím před tváří Vašeho Veličenstva, daří se mi líp" a po kratičkém odmlčení dodal: „Když srdce uvnitř se raduje, i navenek tvář oživne." Nato císař rozkázal přinésti tatarský nápoj, připravený z mléka a pscha (neboli čaje), poručil eunuchům, aby jej rozdělili mezi jednotlivé Evropany, a vybídl nás, abychom se s důvěrou napili, připojiv, že takto vyznamenává jindy svoje přední hodnostáře. My však, poděkovavše pokorným khotheu za takovouto laskavost, neodvážili jsme se jí přece jen použíti. P. Parrenin dodal, že nám jako milost stačí nyní toto nařízení Jeho Veličenstva[13]).

Poté začal císař mluviti o rozličných náboženských vyznáních a pravil, že jsme v Číně hosty, kteří přišli hlásati zákon Pána nebes, stejně jako jsou i lamové, bonzové i mohamedáni hosty. Každá říše má prý svůj zákon, který odpovídá jejím poměrům. Tak Čína má svůj Tsukiao, svůj zákon mají i Tataři, svůj Mongolové, svůj Mohamedáni, svůj Indové a také Evropané mají svůj, všechny jsou prý dobré, neboť všechny i každý zvlášť hlásají, že je třeba, aby každý byl tak dobrý, jako mají podle jeho učení býti dobří druzí. Máme-li však - pravil - srovnávati jednotlivá náboženská vyznání, které pak může se rovnati Tsukiao, t. j. sektě čínských vzdělanců? Ale všechna vyznání prý směřují k témuž cíli a všechna tvoří jaksi jediné těleso. Neboť Thienfo, Thienču a [Allah], kterého uctívají mohamedáni, jest jeden a týž. Ale nesrovnává prý se se zdravým rozumem, aby jedno vyznání bojovalo s druhým. Vy - pravil - křivdíte bonzům a vystupujete v řečech proti nim, oni pak zase vám to oplácejí, útočíce na váš zákon. Třebaže každý zákon sám o sobě jest dobrý, přece se nacházejí mezi vyznavači jeho lidé zlí a přestupníci, proti nimž je třeba zakročit, aniž by se tím činila nějaká křivda jejich zákonu. Kolik tisíc lamů - děl - zahynulo, když jsem zbraněmi zkrotil vzpouru Cevanga Reptana[14]) proti mně? P. Parrenin poznamenal, že lamové byli tím vinni. „Nikterak" - odvětil císař - „to po pravdě nebyli praví lamové, neboť nezachovávali svého zákona a chopivše se pošetile zbraní, bouřili mysl lidu. Stejně P. Mourao, toho bídníka, poslal jsem do vyhnanství, protože pobuřoval a mísil se do věcí, do nichž mu jako takovému nic nebylo."[15]) Jako na dotvrzení těchto svých úvah se [císař] dvakrát či třikrát hlučně rozesmál; ostatně mluvil stále tak hbitým jazykem a s takovou sebejistotou, že našinci se nedostalo příležitosti odpověděti a nikdo se neodvážil něco namítnout, ježto bylo patrně nebezpečné přerušiti řeč císařovu nějakou nevyžádanou odpovědí. (Ještě před naším vstupem připomenuli nám několikrát eunuchové, abychom si počínali před Jeho Veličenstvem v řeči opatrně.)

Když tedy skončil tento rozhovor o náboženských vyznáních, zeptal se náhle císař, zda přišli lidé, vyslaní papežem? Oba Otcové karmelitáni odpověděli, že Lai Leao[16]) už přišli, a tu císař po krátkém odmlčení řekl: „Jsem císař čínský, všechna království světa, veliká i malá, posílají ke mně [svoje vyslance]. Také tito přišli z malé říše, posláni papežem. Netřeba jim nahánět strachu a vzbuzovat v nich úzkost tím, že se budou poučo-

k. SLAVÍČEK

4

vati, co mají říkat, a že se jim budou dávati výstrahy, o čem mají pomlčet. Nechť svobodně povědí, co chtějí; neboť i já naleznu důvody, kterými bych je poučil, a nebudu se hněvati, pohorší-li se papež nad tím, co řeknu. Bojí-li se sami a nebudou-li dovést svobodně přednésti svoje poslání, jak budou moci po svém návratu vydati spravedlivý počet ze svého poselství? V takovém případě se stává, že poslové, jsou-li počestní, poctivě se přiznají svému panovníkovi, že nemohli jeho poselství vykonati, jak jim uloženo, a říci, co říci měli. Jsou-li nepočestní, nebudou váhat vytvořiti si odpověď podle sebe. Vy, třeba jste Evropané, jste moji poddaní; odvážili byste se, kdybych vás poslal, abyste něco vykonali, podati mi nepravdivou zprávu? Nebojte se tedy a nenahánějte svým strachem ještě víc strachu oněm [vyslancům]." Poté řekl P. Parrenin: „Nyní nepociťujeme již tolik strachu." A hned jsme všichni najednou se uklonili až k zemi. „Už se stmívá" – pravil císař – „musíte ještě vejíti do města, pročež vraťte se domů!"

Když jsme vyšli z vnější brány paláce, přiběhli za námi znovu eunuchové a zavolali nás zpět, abychom si vzali každý z nás po melounu z království Hami, který nám císař rozkázal dát. Přijavše je na kolenou, trojím skloněním až k zemi jsme před eunuchy poděkovali; každý z nás nesl si z paláce svůj meloun. Tu zaměřili jsme rovnou k paláci 13. prince a prostřednictvím eunuchovým podali jsme mu zprávu, že vše dobře dopadlo, děkujíce mu po zásluze za jeho zprostředkování. Princ opětoval po eunuchovi gratulaci, omlouvaje se bolením zubů a pozdní dobou, že nás nemůže přijmouti.

Druhého dne podala komise ritů císaři zprávu, že přišli lidé, vyslaní papežem, se dvojím breve a dary a císař rozkázal, aby obojí breve bylo odevzdáno komisi kolaů[17]) a přeloženo. V následujících dnech byl pořizován překlad breve a oba Otcové příchozí byli poučováni v komisi ritů o ceremoniích pro slavnostní audienci, při čemž dostávali každý den přesně odpočítané, odvážené a odměřené pokrmy. 3. listopadu byl princi ukázán překlad breve a oznámeno mu, že oni dva příchozí si přejí zůstati ve službách Jeho Veličenstva. Ale princ to naprosto odepřel: že by se nesrovnávalo ani s důstojností této říše, ani papeži by nebylo ke cti, kdyby ti, kteří veřejně přišli z tak dalekých krajin s dary, se nevrátili a nepřinesli zase dary papeži.

Dne 7. listopadu měli příchozí Otcové první slavnou audienci u císaře v městském paláci, při čemž byli tlumočníky D. P. Pedrini a P. Parrenin. V této audienci se císař jen zeptal na zdraví a na věk papežův. Poslům byl podle zvyku předložen stůl s rozličnými lahůdkami a třikrát podán tatarský nápoj. Nevím, stojí-li za zmínku, respektive za pohled, že, když P. Parrenin hosty, mající učiniti, jak zvykem, „khotheu", vybídl slovy „poklekněte, úctu vzdejte a povstaňte" a řekl „úctu vzdejte", D. P. Pedrini jej opravil, řka: ukloňte se!"[18])

14. listopadu byla v denních novinách pekinských otištěna odpověď císařova na první breve papežské a na rozkaz císařův byla svěřena péče o její překlad do latiny shora zmíněným tlumočníkům a jejich překlad měl býti napsán na týž list jako text čínský a tatarský. Překlad ten, který jsem v soukromí věrně pořídil, poradiv se s učenými Číňany, zní slovo od slova takto:

„Vznešený císař, vládnoucí z rozkazu nebes, píše králi víry v království Italie:

Přihlížeje s výsosti své k tomu, co jsi mi, králi, napsal, a zároveň k darům, jež jsi mi poslal, vidím v tom ve všem důkaz tvého dobrého smýšlení. Když můj zvěčnělý otec, milostivý císař, měl v moci a chránil všechny končiny země, nebylo nic tak daleko, aby toho nedosáhl. Když odešel z tohoto světa, se všech stran všickni ministři i národové jak v říši, tak mimo říši hořeli neustále touhou po něm. Já, nastoupiv bezprostředně po něm na trůn, upjal jsem se svými myšlenkami k tomu, abych pokračoval v jeho předchozích chvalitebných skutcích. Ty, králi víry, poslal jsi mně z dálky řádně list, v němž vzdáváš díky za dobrodiní mého nebožtíka otce a za jeho přízeň a modlíš se za moje další štěstí. Tvůj přípis je po všech stránkách pěkně složen a pěkně působí. Slova jeho vět jsou plna úcty. Když jsem jej přečetl a pak ještě jednou přečetl, naplnilo se srdce moje radostí a potěšením. Zahrnul jsem poctami posly, kteří přišli [ke mně] z dáli, a pohostil jsem je. Pokud jde o Evropany, požívající pohostinství v Číně, poučil jsem je jako císař, který ve svém náručí objímá všechny věci jako jediné tělo, častěji, aby se chovali opatrně, skromně a pokojně. Neboť, dovedou-li bedlivě zachovávati zákony říše a nedopustí-li se něčeho, co je trestné, dostane se jim ode mne dobrodiní, přízně i ochrany. Poněvadž se nyní tvoji vyslanci vracejí do [tvého] království, shlížeje se své výsosti, posílám milerád tento list a zároveň [jako dar] 60 velkých a 40 menších štůčků hedvábí, vyšitého bohatě zlatem a květy. Králi, přijmi to jako svědectví mé hluboké úcty k tobě! Tak ti odpovídám."

Také na druhé breve papežské, v němž se žádalo o propuštění D. P. Pedriniho a D. P. Appiana a Guigese, dlících v Kantoně,[19]) odpověděl císař jiným listem, že prozkoumal záležitost a že shledal, že pro nepoctivé zprávy, posílané do Říma, a pro falešné relace, podávané jeho otci, potrestal tento [P. Pedriniho] jakožto člověka přišedšího ze zámoří dosti mírně vězením, že však on sám jej na počátku svého panování při všeobecné amnestii s jinými, kteří nebyli odsouzeni na smrt, propustil na svobodu. Pokud jde o druhé dva, že v oné době, kdy udílel amnestii, nebyl na ně úřady kantonskými upozorněn. Nyní, i kdyby o to byl papež nebyl požádal, že by byl věc vyšetřil a [oba kněze] propustil; pročež že již dal zmíněným úřadům rozkaz, aby oběma zajatcům v Kantoně vrátili svobodu. Jinak přidává v tomto listu k štůčkům hedvábí, zmíněným v předchozím, ještě další dary, celkem 16 rozličných věcí v ceně mnoha tisíc zlatých, které prý se mu zalíbily, když mu je ukázali.

17. listopadu vplížil se do Pekingu tajně františkán P. Ferreri, jinak misionář v Hu-Kuangu.[20]) Přijel na oslu, v chatrném šatě, oholen a podobaje se spíše čínskému sluhovi než počestnému Evropanu a uchýlil se rovnou k Otcům z Propagandy, bydlícím mimo město, odkud na druhý den přesídlil s D. P. Pedrinim do města. Není ještě rozhodnuto, zda tam zůstane nebo odejde-li jinam. Kdyby ti dobří Propagandisté věnovali něco své důvěry jesuitům a tito to opětovali, byly by, myslím, věci pořízeny líp a v obou krajnostech došlo by k souladu. Co tuto misii nejvíc poškozuje, jest, že v Římě se Propagandistům věří ve všem a jesuitům dokonce v ničem.

18. listopadu byly předloženy císaři dary, které mu poslal papež, z nichž však nejlepší za cesty po moři vzaly za své. Téhož dne okolo druhé hodiny byli oba příchozí po druhé připuštěni k audienci spolu se svými tlumočníky D. P. Pedrinim a Parreninem a několika jinými, kteří tou dobou byli ve městě. V tomto slyšení vyložil císař, že vina P. Pedriniho, kterého jeho otec dal uvězniti, nebyla z nejtěžších a že se mu proto dostalo odpuštění: že stanul proti všem a všichni proti němu jako proti člověku ve svých předsevzetích zatvrzelému. Ale tato slova „jako proti člověku ve svých předsevzetích zatvrzelému" P. Pedrini opominul vyslancům přeložiti, i připojil je P. Parrenin. Tu P. Gothard jako přednější z obou vyslanců uvedl krátce císaři na paměť dovolení, které nedávno přede všemi Evropany [jim] byl dal, aby totiž beze strachu směli říci, co mu mají pověděti, že prý má nějaká taková slova, ale že se dosud bojí a že proto prosí o dovolení, [aby je mohl povědět]. A když mu císař žádané dovolení blahovolně dal, tu P. Gothard (kterému dala Musa dar znamenité výřečnosti) skoro týmiž slovy, jako nedávno před tím P. Parrenin u prince, prohlásil: Že, až se vrátí k sv. Otci, způsobí mu nesmírnou radost, vyprávějíce mu o laskavosti, se kterou Jeho Veličenstvo přijalo poselství papežovo, jeho breve a jeho dary, a přednášejíce mu, jak velkolepě byli sami přijati a jaké cti a jakých dobrodiní se jim dostalo. Zeptá-li se však sv. Otec, jak se vede misionářům, a uslyší-li, že jim bylo nařízeno odejíti ze všech provincií a že jen několik smí zůstávati při dvoře a v Kantoně, že bude naplněn zármutkem větším, než byla jeho radost z předchozích zpráv. Kdyby – pravil – Vaše Veličenstvo ráčilo povoliti misionářům návrat do jejich bývalých stanic, prodloužilo by to o řadu let život stařičkého velekněze. Potom císař odpověděl takto: „Kdybych vám to byl chtěl povoliti, byl bych tak učinil už tehdy, když jste mi podali v této věci písemnou žádost. Ostatně ani jsem nedal vaše chrámy zbořit, ani jsem nevypověděl Evropanů, ani nepronásleduji křesťanů, ani jsem neprohlásil, že vaše náboženství je špatné. A kolik vlastně je těch misionářů?" Odpověděli mu, že asi čtyřicet. Tu vece císař: „Co si slibují od své práce tito lidé, je-li jich tak málo na tak velikou říši, že sotva dva nebo tři připadají na jednu provincii, nehledě k tomu, že neznají ani jazyka? Koho pak získají? A pak, jestliže moji poddaní, vyznávajíce vaše učení, dopustí se přestupku proti nějakému zákonu říše, jak je potrestáte, nemáte-li žádné moci nad nimi? Či chcete snad, abych vám dal právo a zmocnění trestati moje poddané? Stačí vám a je pro vás bezpečnější, dovolím-li vám zůstati při dvoře a v Kantoně. Vím arci, že chcete obrátiti celou říši k vašemu učení. Je-li tomu však tak, obraťte nejdříve celý dvůr a celý Kanton a potom už nedá takovou práci obrátit ostatní části říše, neboť na to stačí obrácení Pekinští a Kantonští a vykonají celou věc snáze. Mimo to pravíte, že vaše učení se neliší mnoho od učení našich vzdělanců; je-li tomu tak, proč nám je vnucujete? Liší-li se však, vězte, že my pro vaše učení neopustíme našeho tisíciletého náboženství. Je-li pak lepší, bylo by třeba srovnati základy obou učení v nějakém veřejném hádání."

Odpověděv takto s obvyklou vyřídilkou na ty věci, vyhověl jiné žádosti P. Gotharda, aby totiž Jeho Veličenstvo dovolilo mu vrátit se z Evropy zase do Číny, protože prý se chce pak uplatnit v jeho službách. Tato žádost císaři zalichotila i odpověděl na ni: Že říše evropská jest malá, říše čínská naproti tomu přerozsáhlá a že tu proto mohou Evropané žíti pohodlněji nežli doma. Ať jich přijde kolikkoli, že mu to bude jen ke cti. – Po skončení této rozmluvy dal hostům na témže místě prostříti a sám odebral se ke svému obědu či večeři. Zatím bylo i mimo palác na rozkaz císařův přichystáno pohoštění sluhům všech Evropanů, kteří tu venku čekali.

Až potud divadlo; lodi nedovolují již vyčkati epilogu a již se skoro bojím, že tento list nedostihne žádnou loď z Ostende, ale snad bude tu ještě jiná, která poveze nazpět vyslance.

Jen ještě chci něco říci o žalostné katastrofě, kterou skončila dotud kvetoucí misie v království Kočinčině. V provinci loňského roku král tamní, poštván jakýmsi jeho lakotě velmi užitečným velmožem, kterému tak tak že nevzdal celou svoji říši, proti učení křesťanskému, zakázal je a misionáře vypověděl. Pak následovala rozličná pronásledování jak pastýřů, tak ovcí, jež potrvala až do čtvrtého úplňku tohoto léta, kdy nastoupil po smrti krále jeho syn. Ten byl příznivě učení křesťanskému a brzy začal rušiti výnosy nebožtíka otce proti němu, ba chtěl dokonce onoho velmože dát na kousky rozsekat a potrestat rozličně ty, kteří měli nějakou účast v tomto zločinu, ale velmoži křesťanství nepřátelští, dostavivše se k němu s novým výnosem proti učení křesťanskému a jeho hlasatelům, nahnali mu takový strach, že ztratí říši i žezlo, že, třeba nerad, přece jen podepsal ten výnos. V důsledku toho byli brzy všichni misionáři vyhnáni: někteří utekli se do sousední Kambodže, většinu odvezla loď do Macaa. A tak i tato kdysi přeslavná vinice Páně byla zpustošena v době, kdy se toho nikdo nenadál.[21]) Nad čínskou misií se však někteří lidé podivuhodně radují a chtějí naplniti Řím i svět tisícerými zprávami, že už bude pokoj. Kéž by si tito dobrodinci přečetli několikrát pozorně 13. kapitolu z Ezechiela a pochopili, že ta slova prorokova jsou řečena především jim![22])

V Pekingu 20. listopadu 1725.

Karel Slavíček.

LISTY P. KARLA SLAVÍČKA O ČÍNSKÉM JAZYCE, O CESTĚ Z LISABONU KOLEM MYSU DOBRÉ NADĚJE DO ČÍNY, O POMĚRECH V ČÍNSKÉ MISII, O PŘIJETÍ NA DVOŘE CÍSAŘE KANGHIHO A MĚSTĚ PEKINGU, O PRONÁSLEDOVÁNÍ ČÍNSKÉ MISII ZA CÍSAŘE YUNGČINA, POSELSTVÍ PAPEŽOVĚ K TOMUTO CÍSAŘI A JINÝCH VĚCECH.

IN: CESTY VE ZNAMENÍ KŘÍŽE (Z. KALISTA)

O CESTĚ Z CADIXU DO CARTAGENY A DÁLE PŘES KONDU A PAPAYAN DO QUITA, ODTUD PŘES KORDILLÉRY DO ÚDOLÍ MARAÑONU

Ale nade všechny slavnosti nejvíce se mi zalíbil pohanský kmen Conibů[22]), kteří tehdy právě přišli, aby nás obveselili střílením do terče: pro ty mne totiž D. P. superior určil, ale nechtěl mne zatím k nim vyslati; se smutkem jsem je proto pozoroval při jejich odchodu, že nemohu jíti doposud s nimi. Ale, jak z dalšího uvidíte, bylo v tom řízení Boží. Zatím jsme se vydali s týmž D. P. superiorem na cesty a navštívili jsme s ním - já totiž a P. Samuel - kořmo sousední kmeny Chomicuras, Tibilos a Aguanos[23]), u nichž jsem na den sv. Tomáše ke cti svatých apoštolů pokřtil dvanáct křtěnců, a aby nechyběl třináctý, přibyl k nim druhého dne jiný, pokřtěný ke cti sv. Pavla. Zůstali jsme tu, i když se P. superior vrátil, a oslavili jsme svátky vánoční u těchto kmenů, kde jsme nalezli pěkně zařízené kostely i residence a Indiány [opravdu] ochotné a oddané. Velmi často z jitra se scházejí, aby se pomodlili ranní modlitby, pak vyslechnou mši svatou, podvečer se scházejí ke křesťanskému cvičení a pak znovu k večerním modlitbám. Hospodářství je tu tak pokročilé, že misie má svoje koně, krávy a slepice, je tu hojně ryb, jen chleba se nedostává; místo něho slouží yuca, což jest kořen rostoucí jak řípa, voní jako brambory [d]). Zatím co jsme meškali na těchto misiích, dostal jsem právě na Štědrý večer zprávu od D. P. superiora, v níž mi sděluje, že Bůh vyslyšel moje prosby a že právě přibyla skupina Conibů, s nimiž se mi bude během 14 dní vydati na cestu. Bůh ví, s jakým potěšením jsem přijal tuto novinku. Tak tedy konečně dosáhl jsem své Sparty a s Boží pomocí doufám, že tudy proniknu ke kmeni Yngianů[24]), o kterém jsem vám do Čech již psal a který prý čítá sto tisíc duší. Děje se tak z milosrdenství Božího a kéž vyslyší [Bůh] prosby těch, kteří se za mne modlí [a nedopustí], aby moje hříchy mi znemožnily dosáhnouti spasného výsledku! Pustím se tedy po vodě a po jednodenní cestě dosáhnu opět Marañonu, pak šest dní se budu plaviti po proudu až k ústí řeky Ucayali,[25]) která přitéká z Peru, odkud nastoupím cestu proti proudu [této řeky], která potrvá měsíc, až dospěji k řečeným kmenům Conibos a Manamabobas[26]), kde doufám, že naleznu pro sebe [e]) připravenu dvojí misii: jednu pojmenovanou podle Nejsvětější Trojice, druhou podle sv. Mikuláše, patrona námořníků. Oba tyto kmeny jsou sice přátelské, ale věc trpí nemalou nesnází pro mnohoženství, kterému jsou oddáni tak, že [jediný muž] se tu začasté honosí dvěma nebo třemi ženami. Úsilí o nápravu tu musí býti velmi diskretní, nechce-li člověk zahynouti jako předčasná oběť. Při levém břehu právě zmíněné řeky [Ucayali], ovšem mnohem výše proti jejímu toku, jsou Univoltes[27]), kmen velmi početný a velmi mocný, od nich pak zase po zemi lze dojíti k Pirům, kteří jsou již blíže Yngianům. Jiné kmeny zase, podle vyprávění Indiánů, obrovských postav, jsou odtud ve vzdálenosti 50 mil jak po pravém, tak po levém břehu řeky a vedle nich, ku podivu, nacházejí se prý trpaslíci, jejichž postavy neměří [víc než] loket, a vyprávějí o nich, že jsou divocí jako vtělení ďáblové. S druhé strany Ucayali přijde se v 10 dnech k sídlišti kmene řečeného Campas[28]); tu působí Otcové františkáni. Odtud po suché zemi dosáhne se v 10 dnech místa Guanico[29]) a odtud vede rovná cesta, po níž ve 12 dnech možno dospěti do Limy. Tudy, doufám, že nějakým zprostředkováním, resp. nějakou výměnou získám snáze víno a chléb pro oběť mše svaté než z Quita. Vraťme se nyní k ústí řeky Ucayali, kde vpravo od ústí asi den cesty nachází se jiný bojovný kmen, zvaný Pelados neboli Calvos nebo též Rasos[30]), podle toho, že si holí vlasy; také to je až dosud kmen nepřátelský a bude jednou potřebovati nejméně 7 misionářů. Dále 5 dní po toku je usazeno třicet menších kmenů v Omaguas[31]), z nichž některé jsou již přátelské; proto byl tam určen P. Samuel a čeká jen na příchod jejich příslušníků, protože každoročně jich několik připlouvá nahoru proti toku k P. superiorovi. A tu teprve se otevírá pole po Marañonu dolů, že by na ně ani sto misionářů nestačilo. Redukce se zde zakládají takto: Vezme se několik vojáků spolu s [několika] indiánskými lučišníky a ti, přiblížívše se k nepřátelskému kmeni, hledí několik [jeho příslušníků] zajmouti; zajatce odvedou s sebou a vyučí je jazyku inguianskému[32]), aby jim mohli dělat tlumočníky; ti pak se s knězem vrátí ke svým soukmenovcům a vyloží jim, s jak mírumilovnými úmysly Otcové k nim přicházejí. A tak se stává, že, získáni drobnými dary, odkládají svoji divokost a pojednou dobrovolně přicházejí ke knězi, přinášejíce mu zase navzájem dary svoje, to jest papoušky nebo podobné věci, aby od něho dostali sekyry, nože a háky; při tom je naši domácí Indiáni ujistí, že Otcové s nimi nenakládají špatně, že smějí zpívat, tančit atd. a [divoši] pochopí, že to, co po nich Otcové podle zákona Božího žádají, je věc rozumná. A zpozoroval jsem, že tito indiánští divoši jsou zatvrzelí, pokud se bojí, že se jim sáhne na jejich život, svobodu a majetek, jakmile [však] vidí, že žádné takové nebezpečí jim nehrozí, krotnou tak, že sami ze sebe nabízejí knězi velmi štědře svoje práce a co jim urodila země. Třeba opravdu želeti a plakati nad tím, že se nenajde nějaký způsob, aby během několika let bylo odvedeno více lidí z těchto končin, neboť, vědí-li, že budou žíti, aniž by musili platit daně, přibývá jich vždy více. Kdyby misionáři měli dost dárků, je věc hotova. Dáš kazikovi[33]) sekyru, a získals celý kmen. Ó, několikrát tak přemýšlím u sebe o těchto věcech: V provincii české jsou, pokud vím, znamenití mužové, kteří by svou autoritou mnoho zmohli u [tamních] velmožů a kteří vší mocí se dožadují, aby byli posláni do Indií[34]), a přece nikdy toho nedosáhnou; nemohli by tito přeučinliví lidé, byť i byli daleko odsud, vykonati tu mnoho, ba přemnoho [dobrého]? Ať jen při příležitosti promluví do duše takovému bohatci a vyloží mu, čeho potřebují misie a jak snadné by bylo zakládati redukce, ať je přimějí, aby z drobtů, které padají s jejich stolu, chci říci: ze svých přebytků zřídili roční důchod 200-300 zlatých pro jednoho misionáře, a získá se tak každoročně na tisíc duší! Ó, kéž jen uváží, kolik přátel si mohou místo hříšného břicha [f]) učiniti z mamonu, a to velmi snadno, touto službou, která je ze všech Bohu nejmilejší! Železa, které je zde velmi drahé, za 5 a 6 zlatých, si cení Indiáni tím více, čím více je ho tu zapotřebí ke kácení lesů, aby se mohla zasíti kukuřice, banány a yuca; proto je nad zlato vzácnější. Veselá příhoda se stala P. superiorovi, kterou uvádím, abych osvětlil a ukázal, v jaké ceně jsou tu právě zmíněné věci. Jeden Indián mu přinesl svého vlastního syna a pravil: „Zde máš mého syna, a dej mi zaň sekeru!" P. provinciál mu vysvětlil, že ty věci nemají stejnou hodnotu, ale nepřesvědčil jej; Indián na konec prohlásil: „Ty mi nerozumíš, proč si více cením sekyry než syna; což pak synů si zplodím, kolik budu chtít, sekyru však neudělám za celý život ani jedinou." Z toho je vidět, jak mnoho tu lze dosáhnouti dárky; o ty však je pochopitelně při takové vzdálenosti veliká nouze. P. provinciál vskutku nemůže [mi] dáti tentokrát pro mých 30 Conibů ani jedinou, protože poslední, kterou sám potřeboval pro kuchyni, daroval předchozím. Ó, jak rádi tu snášíme nedostatek v jídle, v oděvech a v ostatních vymoženostech, i veliké žáry sluneční jsouť menší naší horoucí touhy pomoci Indiánům; jen kdybychom měli čím se těm chudinám odvděčit a nemusili je propouštět o hladu, když nás živí! Tolik prozatím; víc budu psáti z [těch] dvou misií, z nichž druhá má prý 500 rodin. Prosím důst. Otce i předrahé Bratry v Kristu a zejména V. D. co nejuctivěji a nejdůvěrněji, aby nezapomněli při svých obětech mše svaté a modlitbách pomodlit se za úspěch výpravy, kterou právě nastupuji, nehodný sluha a bratr všech v Kristu

Jindřich Richter.

Dáno v La Laguna neboli v jakési zátoce řeky Huallagy 1. ledna 1686.

O CESTĚ DO MEXIKA

Ctná panno!

Splnila jste konečně k mému potěšení přání, které jsem choval již na třetí rok, [přání] totiž, abych dostal z Evropy několik řádek, které by mi přinesly potěšující zprávu o zdraví mých nejmilejších rodičů i o jiných šťastných případnostech z mé vlasti. Musím Vám vyjádřiti tím větší dík, že jste doprovodila můj dopis vzácným, pravděpodobně Vaší rukou umně zhotoveným, duchovním potřebám určeným darem, který mi připomíná sv. Františka Xaverského a nemůže mi býti proto za daných okolností než nanejvýš příjemným, neboť tvoří hlavní ozdobu mého kostela svatého Františka Xaverského, který byl spolu s celou misií tohoto jména svěřen představenými mé péči v lednu tohoto roku. K této změně se mnou, kterou jako byste byla téměř v duchu tušila, došlo tak: D. P. Bernard Schmiz, náš dosavadní superior[1]), musil z nařízení důstojného P. provinciála přesídliti na jiný ostrov a přenechati svoji osadu sv. Jana Křtitele spolu s úřadem superiora D. P. Vavřinci Johnovi[2]), na jeho místo v horách jsem pak nastoupil já a musím až do příchodu nového misionáře spravovati jak jeho osady sv. Františka Xaverského a sv. Josefa, tak svoje dřívější osady sv. Pavla, sv. Františka Borgie a svatého Kříže[3]).

Pochopíte lehce, ctná panno, jaké nové břímě bylo [tu] vloženo na moje bedra, neboť prvnější dvě osady jsou položeny v horách, poslednější tři však na břehu mořském, a to ve značné vzdálenosti jedna od druhé, takže není možná vykonati cestu, kterou musím nezbytně konat z jedné misie do druhé, bez velmi značných obtíží. Spoléhám na přímluvu veliké Královny nebes, která je obecně ochránkyní a útočištěm všech našich misií a osad, nejvíce na zásluhy svatého apoštola Indií[4]) a doufám pevně, že se mi pro ně dostane od Boha oněch sil tělesných i duševních, kterých tak navzájem odlehlá a namáhavá pořízení nutně vyžadují. Ona veliká touha, kterou jsem cítil odjakživa a kterou cítím v sobě od té doby, co jsem nastoupil do misie sv. Františka Xaverského, vždy prudčeji, touha více a více pracovat pro čest Boží, více a více trpěti pro spásu mých divochů, ba s hojným potem vylíti i veškeru krev [svoji], je výsledkem oné mimořádné a s mé strany nezasloužené milosti, se kterou Bůh na mocnou přímluvu svatého Františka Xaverského tak dobrotivě a bohatě podporuje veškero moje podnikání. Musím se přiznat, že je mi lehké břímě a sladké jho, kterým mne moji představení zatížili, svěřivše mi správu této pracné misie. Jako byl kdysi můj veliký apoštol Indií naplněn ve snách nebeskou rozkoší, když se mu zdálo, že nese na svých ramenou obrovského černého mouřenína, tak přetéká moje srdce zcela mimořádným uspokojením, kdykoli si představím, jak krásnou příležitost tu denně mám, objímat v náručí naše malé černoušky a brát na svá bedra od ostatního stáda rozuteklé černé ovečky po lesích, abych je donesl do společnosti ostatních a do obecného ovčince pravé Církve.

Bude ke cti a chvále nekonečně milosrdného Boha, který ráčil tak neužitečného nástroje, jako jsem já, použíti ke spáse těchto divochů, povím-li podrobněji, jakým způsobem hledím dosíci duchovního vzrůstu těchto pohanů a nově na víru obrácených a jaké ovoce moje skromné úsilí až dosud přineslo.

Musím sice co nejvíce hledět, abych byl všem vším a každému věku, stavu a pohlaví těchto mých domorodců společným otcem, ale můj hlavní a první úmysl cílí především k tomu, abych vedl děti těchto divochů od jejich raného dětství, jak se patří, k mravnému a křesťanskému životu. Vodím tuto mládež - a to jak chlapce, tak dívky - denně (s výjimkou čtvrtka, který je určen k jejich povyražení) časně ráno do kostela, kde si odzpívají po svém způsobu líbezně hlavní kus „Věřím v Boha", vyslechnou mši svatou a po té moje křesťanské naučení, a pak je odvedou - chlapce jejich učitel, který je učí čísti a psáti, děvčata jejich učitelka, která je učí šití a jiným ženským pracem - do školy. Tak se děje také odpoledne, kdy před školou zpívají a poslouchají v kostele křesťanská naučení, po škole pak se hlasitě pomodlí růženec a zazpívají Salve Regina, a když pak posléze skončili svoje bohoslužby i vyučování a co nejněžněji se se mnou rozloučili, propouštím je do jejich domovů. Čtvrtina chlapců, obyčejně 12 i více, podle toho, je-li jich v osadě více nebo méně, přichází týden co týden do mého domu, kde v zbývajícím čase denním hledím jim objasniti svými slovy lépe pojem křesťanství a [vštípiti jim] svým příkladem lidštější mravy. Zkušenost mne učí, jaké ovoce vyrůstá u mládeže z tohoto, arci velmi obtížného, styku. Jsou tak krotcí, laskaví a dobře zvedení, že jim působí radost, mohou-li býti v blízkosti svého arnahan sa calog, to jest svého duchovního otce. Doprovázejí mne všude: posluhují mi v kostele u oltáře, táhnou se mnou na cesty, a dovolím-li jim někdy, aby si v mé přítomnosti na mořském břehu zaskotačili, obveselují mne svými hrami ne nepříjemně.

Vzrostlé již jinochy a panny na vdávání shromažďuji v pátek a v sobotu do kostela k jejich stavu přiměřenému ponaučování. V pondělí [sem přicházejí] letitější starci a babičky, o nedělích (svátků máme v těchto zemích málo) všichni staří i mladí pospolu, ke křesťanskému cvičení a v sobotu večer k mariánské pobožnosti. Je-li v osadě chorý, navštěvuji jej, a není-li pro nemoc dobře možné jej přenésti do kostela, aby přijal poslední pomazání, podám mu je v jeho chýši, kde zastávám současně místo tělesného i duchovního lékaře. Hledím prokazovati jim všem a vždy svoje služby se vší myslitelnou laskavostí, čímž si získávám srdce tohoto jinak neotesaného lidu do té míry, že by za mne dali tělo i život a, jak se u nás říká, do ohně by pro mne skočili.

Podivíte se nemálo nesmírné uctivosti a pozorné péči, se kterou se tito domorodci ve dne v noci starají o moji bezpečnost. Kdykoli se ubírám ze svého domu do domu cizího a několik mých domorodců mne třeba při vycházení spatří, už přispěchají hbitě, ozbrojeni svými šavlemi, štíty a halapartnami, aby mne doprovodili na místo mé návštěvy, a tak dlouho jsou při mně, až se zase vrátím do svého obydlí. V mé domácnosti je stále přítomen jeden z oněch tří mužů, kterým král v odměnu jejich věrnosti a služeb, které mi mají prokazovati, promíjí jejich každoroční tribut, a slouží mi zároveň jako tělesná stráž. Má na starosti chrániti mne, můj dům i kostel a i v noci ponocovati, pročež musí několikrát zazvoněním dát najevo, že je čilý a že bdí. Při mých cestách z jedné osady do druhé doprovází mne po každé jeden z nejpřednějších mužů osady, kterou opouštím, spolu s mnoha jinými ještě, kteří berou s sebou bubny a jakýsi druh jasně zvonících zvonců, zvaný lyon a podobající se litinovým pánvičkám, aby, až se přiblížíme k nejbližší vesnici, zvěstovali jejím obyvatelům zvukem bubnů a zvonce, spojeným s veselým jásotem, můj příchod; ti pak, jakmile zaslechnou toto znamení, vytáhnou v pořádku ze své osady, převezmou mne od mých průvodců a odvedou mne do kostela a posléze do mého obydlí, kde pobývám pak několik dní nebo týdnů podle toho, jak toho místní okolnosti vyžadují.

Jak si obecně všichni velmi přejí těchto mých návštěv, tak mám zase já po každé příležitost, abych svou přítomnost učinil těmto ubohým lidem užitečnou. Obyčejně nalezu tu mnoho novorozeňat, která musím pokřtít, mnoho nemocných, které musím připravit k šťastné smrti, mnoho manželských párů, kterým musím požehnat, mnoho kajícníků, kterým musím dát rozhřešení, mnoho zarmoucených je třeba potěšit, a ještě mnoho dalších, kterým musím s otcovskou láskou přispět radou i skutkem v jejich záležitostech.

V osadě svatého Kříže dali mi při poslední mé návštěvě někteří hosté značnou práci. Byli to oni černoši, kteří mi před rokem byli slíbili, že začnou vésti společný život s jinými domorodci, usazenými již v této osadě.[5]) Dávali najevo zvláštní uspokojení nad mým příchodem: přišli sami od sebe a z úcty ke mně proti své zvyklosti již s tělem poněkud zakrytým do mého obydlí a projevili ochotu dáti se mnou poučiti o zásadách křesťanského učení. Je k neuvěření, co mne to stálo námahy, abych těmto zatemnělým a - poněvadž prožili celý svůj život mezi divokými zvířaty v pralesích - jakéhokoli rozumového uvažování neschopným lidem vyložil první a nejnutnější základy křesťanství. Tito lesní muži, protože se živí bylinami a kořínky a zároveň mají pro obrovské spousty včel [v pralesích] nadbytek sladkého medu, nacházejí ve svých pustinách sdostatek potravy, udržují se proto, ba vyhýbají se všemu styku s křesťanskými domorodci nebo svými vlastními, ale již krotšími soukmenovci. Nevyláká-li je jinak nějaká nouze nebo všetečnost nebo zištnost do našich osad nebo na břeh mořský, na příklad aby uzavřeli nějaký obchod s jinými a nakoupili za svůj vosk a med lidštějších krmí: rýže, řepy a podobně, nebo železného nářadí: nožů, sekyrek a jiných věcí toho druhu, nespatří za celý svůj život rozumného člověka: prožijí svůj život se zvířaty a mezi zvířaty divoce, zvířecky a nerozumně. Musil jsem si vymyslit tisíc prostředků, abych v těchto divokých učednících vzbudil chuť nebo spíše: abych jim neodňal trpělivost, které jest jim ke škole a ve škole křesťanství tolik zapotřebí. Co je nejvíce mělo k tak protivné [jim] píli ve věci, která jim je nekonečně nesnadná, byl tabák, kterého si cení výše než stříbra a zlata: dával jsem jim kus tabákového listu, kdykoli mi poněkud obratněji odpověděli na moje věroučné otázky, a slíbil jsem jim, že jim dám ještě více, budou-li i nadále tak horliví ve svém úsilí seznámiti se plně s křesťanstvím, které jsem jim musel s náramnou vlídností chválit a velebit.

V osadě svatého Josefa zastihl jsem při své poslední návštěvě vše v největším zmatku a poděšení. Jakýsi mocný pohan pojal - nevím ještě, z jaké příčiny - proti této, s ním sousedící osadě tak nesmiřitelnou nenávist, že, aby učinil zadost svému hněvu, dal vyslanými žháři založit oheň a spálit jejich kostel i s domem pro misionáře. Obyvatelé nesli tak těžce ztrátu svého krásného a nedávno vybudovaného kostela, že jsem nemohl najíti dosti slov, abych je potěšil a uklidnil. Slíbil jsem jim, že se jim dostane uspokojivého zadostiučinění se strany vrchního soudu v pevnosti na ostrově Bohol[6]), kam byl již zlomyslný ničitel chrámu dopraven do vězení, a vedle toho i veškeru svoji pomoc k vybudování nového kostela, pro nějž jsem také už opravdu začal shánět potřebné věci. Zatím jsem jim poručil, aby zřídili větší slaměnou chýši, abych v ní mohl o blížícím se svátku jejich patrona konati oběť mše svaté, kterou jsem zamýšlel čísti toho dne v novém kostele, a ostatní slavnostní obřady. Zítra se tam odeberu. Dej Bůh, abych tam současně zastihl několik nově obrácených křesťanů z jejich pustin! Osada leží velmi vysoko v horách a byla založena nedávno v těchto místech právě proto, aby početní divoši v sousedství měli lepší příležitost přijíti k našim lidem a započíti s nimi společný křesťanský život.

V osadě svatého Pavla jsem právě zaměstnán budováním nového chrámu a doufám, že s ním budu příštího jara hotov. Náš způsob stavby jest zcela rozdílný od evropského. Vyženeme jak kostely, tak domy značně vysoko, aniž bychom k tomu použili kamene, jednak protože nalámati kámen a zároveň jej dovézti na stavbu by vyžadovalo nesmírné námahy, jednak protože jsme stále v nebezpečí, že nás vpád asijských mouřenínů[7]) připraví v krátce o užitek a o ovoce naší tak namáhavé práce. Všechna naše obydlí roubíme ze dřeva, a to - což bych byl býval nikdy neuvěřil, kdybych to byl nebyl na vlastní oči viděl - beze všech železných svorníků a hřebíků, místo nichž používáme jistých z rákosu řezaných a spletených pásů, kterými vážeme [jednotlivé] části našeho stavení k sobě tak přesně a pevně, jako by to bylo vše spojeno klenbami nebo svázáno maltou. Tak také budujeme svoje lodi.

Z této osady si mne povolali hned v prvním roce mé misijní činnosti do osady sousední, kde tehdy řádily neštovice jako morová rána, takže ani jediná domácnost nezůstala jimi nedotčena, abych tu poskytoval pomoc nemocným. Tam jsem položil základy svého apoštolátu, či, jak se zde říká, odbyl jsem si svůj noviciát neboli zkušební dobu. Ve dne v noci jsem musil čekat na nemocné, obcházeti dům od domu: tu poskytovat tělesnou pomoc uzdravujícím se, tu zase pomoc duchovní umírajícím, pečovat o zdravé i nemocné, o živé i o mrtvé. Uprostřed této práce byla mi donesena zpráva, že jedna černoška, která obávajíc se - právem - že se nakazí od jiných, utekla, onemocněla z toho a leží těžce churava v pralese. Pospíšil jsem si s mými malými domorodci do pralesa, abych poskytl ubožačce potřebnou pomoc a po čtyřhodinném bloudění zastihl jsem ji konečně už v posledním tažení, ale ještě v takovém stavu, že jsem jí mohl dáti svátosti umírajících, které jsem z prozíravosti vzal s sebou, [a tak jí dopomoci] k šťastnější smrti, která se také brzy poté dostavila. Při této příležitosti jsem narazil ještě na značný počet jiných těchto uprchlíků, kteří, protože byli také stiženi tím zlem, složili u mne tíži svých hříchů, aby aspoň neumřeli bez zpovědi.

Z této cesty pralesy jsem přišel domů takřka polonahý, neboť jsem si roztrhal svoje šaty, když jsem se musil násilím prodírat mezi velmi těsně srostlými stromy a hned tu, hned zase tam se přichytit na trní, na mnoho kusů. Divoši nedbají a nebojí se toho: neboť, protože jsou celí nazí a protože zároveň přinášejí si už z lůna mateřského na svět velmi silnou kůži, nepociťují žádných ostnů bodláčí: probíhají jako větřík rychle těmito pralesy a proderou se bez překážky křovinami a houštinami, zejména spatří-li ve svých pustinách, kam my, misionáři, se často odebíráme, abychom tyto divochy vyhledali, nějakého Evropana, jehož postava a oblek je prudce vyděsí, takže se okamžitě dávají na útěk, jako kdyby je pronásledoval nějaký nepřítel.

Z toho vidíte, ctná panno, snadno, jak namáhavý a přece utěšený úkol to je, bdíti na těchto ostrovech nad spásou duší. Vzpomínejte na mne ve svých nevinných modlitbách, aby Bůh udržoval ve mně stále onu vřelou touhu pracovati až do konce života u těchto divochů, kterou z jeho milosti stále ještě v sobě cítím, a aby mi propůjčil i potřebné síly, abych mohl ještě mnoho vykonati a vytrpěti k jeho cti, šíře naši svatou víru u těchto pohanů!

O povaze vzduchu, úrodnosti země, proměnách ročních počasí a jiných vlastnostech tohoto ostrova nemám co říci, protože už dávno poslali naši misionáři do Evropy mnoho velmi obšírných a dokonalých popsání těchto Filipinských ostrovů. V našem kraji máme od ledna až do května naše léto a velmi veliká vedra, která však nám nebrání sázet a sklízet sladkou řepu camote, moje to obvyklé jídlo, jakož i čočku a boby; ostatní měsíce je tu čisté jaro, pro neustálé deště arci stále mokré, což však je jenom k našemu dobru, protože rýže, která je obecným jídlem těchto domorodců, a veliká řípa gobi, které se v tomto údobí ročním sejí a sklízejí, potřebují tak nezbytně vlhkého, deštivého počasí, že od něho úplně odvisí úroda [toho kterého] roku. Prší-li hodně, sklidí se z jednoho strychu naseté rýže až na sto strychů rýže nově vzrostlé.

Čeho se jinak musíme na našem ostrově zvláště báti, jsou především naši zlí sousedé, na ostrově Mindanao obývající mouřenínі[8]), kteří se odvážili již mnoha zhoubných vpádů do křesťanských osad a zejména do mých, jež leží na špici tohoto ostrova, a nenaleznuvše takřka odporu, vše zpustošili. Letos vpadli zase nepřátelsky na ostrov Calamii[9]), mnoho míst strašně zplundrovali a mnoho křesťanů odvedli s sebou do otroctví. My jsme měli k očekávání podobné neštěstí, ale nejblahoslavenější Matka Boží, pod jejíž ochranu jsme se utekli, odvrátila nejdobrotivěji hrozící nebezpečí.

Druhým naším nepřítelem jsou prudké vichřice, které [tu] v jistých obdobích řádí tak strašlivě, že všechno obrátí vzhůru nohama. V roce 1732, několik dní před vánocemi srazily v našich dvou osadách vedle mnoha domů k zemi i dva kostely.

Třetím nepřítelem, jehož zběsilosti jsem, bohudíky, ještě nezakusil, jsou silná zemětřesení, o nichž mi [zdejší lidé] vyprávějí, že již často za strašlivého hukotu tak mocně otřásala tímto ostrovem, že se domy kácely s jedné strany na druhou a zvony na věžích se rozezněly, aniž by se jich kdo dotkl. Bůh ochraňuj tento můj ubohý lid od těžkých důtek a trestů, aby si mohli v žádoucím klidu a pokoji bez nemírných starostí o věci časné hleděti spásy duší, po níž velmi dychtí! Ještě jednou poroučím je i sebe do svaté vzpomínky ve [Vašich] modlitbách.

Psáno v Cabausklan, v misii svatého Františka Xaverského 15. března 1735.

Ctné panny duchovní služebník
Antonín Xaver Malínský S. J.

IN: CESTY VE ZNAMENÍ KŘÍŽE
(DOPISY ČESKÝCH JEZUIT. MISIONÁŘŮ)

Jejich Výsostem," píše Kolumbus svému agentu Antoniu de Torres v roce 1494,

že starost o spásu duší připomenutých již kanibalů i obyvatel tohoto ostrova dala vznik myšlence, že čím více jich bude převezeno do Kastilie, tím lépe. A Jejich Výsosti by s nimi mohly naložit takto: poněvadž je zde tolik zapotřebí dobytka a tažných zvířat, a to jak pro výživu lidí, kteří zde mají zůstat, tak i pro blaho všech těch ostrovů, mohou dát Jejich Výsosti povolení a právo dostatečnému počtu karavel, aby sem každého roku pluly, přivážely dobytek a rozličné zásoby a potřeby pro osidlování krajiny a vzdělávání půdy, to vše za umířené ceny a na útraty těch, kdož tyto věci budou vozit. Platit by se jim za to mohlo otroky z těch kanibalů, lidí to tak svéřepých, silných, dobře urostlých a chápavých, že až budou zbaveni svého nelidského obyčeje, budou po našem soudu lepší než kteříkoli jiní otroci; a ten obyčej ztratí, jakmile se dostanou ze své země (f. 90-2).[XIV]

Z DOPISŮ K. KOLUMBA

Věda, že budete míti potěšení z velikého vítězství, kterého mi při mé cestě ráčil dopřáti Všemohoucí, píši Vám tento list, z něhož zvíte, jak jsem s loďstvem, jež mi dali nejjasnější vladařové naši, král a královna, za třicet tři dny doplul z Kanárských ostrovů do zemí Indických. Tam jsem nalezl převeliké množství ostrovů osídlených nespočetným lidem; a všechny jsem je vzal v držení pro Jejich Výsosti, dal to veřejně vyhlásit a vztyčil na ostrovech rozvinutou královskou vlajku, aniž se mi přitom kdo zprotivil. Prvnímu ostrovu, který jsem objevil, jsem na paměť Nejvyššího, jenž nám to vše svou zázračnou mocí daroval, dal jméno *San Salvador* (Svatý Spasitel), Indiáni jej nazývají *Guanahani*. Druhý ostrov jsem pojmenoval *Santa Maria de Concepción*, třetí *Fernandina*, čtvrtý *Isabella*, pátý *Juana* a podobně jsem i všem ostatním ostrovům dal nová jména.[I]

Postup, který musíte použít při ovládání ostrovů a krajů, je takový, že jsouce v zemi či kraji, jenž jste objevili, vyslovíte v přítomnosti notáře a co největšího počtu svědků a nejvýznamnějších osobností výnos o ovládnutí a vlastnictví v našem jménu, budete kácet stromy a řezat větve, a kopat, a pokud se naskytne příležitost, stavět malá stavení [*edificio*] v kraji, kde je nějaký větší kopec nebo velký strom, a vždy musíte uvést, jak daleko je to od moře, více či méně, a v kterém kraji, a jaké znaky má, a postavíte tam šibenici a někdo by měl před vámi přednést stížnost, a vy jako náš kapitán a soudce ji zvážíte a rozhodnete, takže ve všech směrech převezmete uvedené vlastnictví a vládu; což má platit pro ten kraj, kde je přijmete, i pro celou oblast [*partido*] a provincii či ostrov, a sepíšete o tom svědectví podepsané řečeným notářem způsobem budícím důvěru.[II]

INSTRUKCE JP. KRÁLŮ